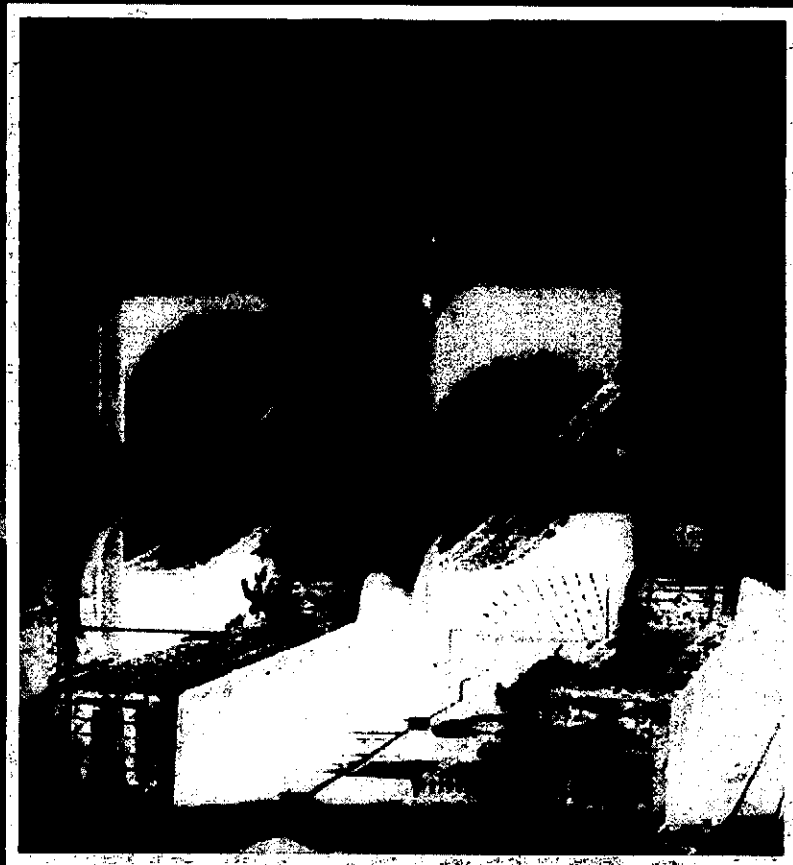

Kölcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézet

MÓDSZERTANI FÜZETEK / 4.

Debrecen 2003

Juhász Erika

A román közművelődésért

Juhász Erika

(a kutatást vezette, a tanulmányokat
lektorálta, és a kötetet szerkesztette)

A román közművelődésért

avagy

a Hajdú-Bihar megyei román nemzetiségek által lakott települések szociológiai felmérése, különös tekintettel Körösszegapáti településre egy román közművelődési központ kialakítása céljából

Debrecen
2003

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	7
Juhász Erika: A kutatás módszertani alapjai	9
Tátrai Orsolya: A Bihari térség tizenkét településének szociológiai elemzése.....	15
Kőrei Anikó-Majoros Anita: A lehetséges települések elemzése SWOT analízissel	34
Tátrai Orsolya: A körösszegapáti interjúk elemzése	39
Kékesi Csilla: A lakosság véleménye egy román közművelődési központ kialakításáról Körösszegapáti községben Kérdőívvelmző tanulmány	48
Táblázatok és diagramok jegyzéke	66
Bibliográfia	67
Mellékletek 1. melléklet: Interjúvázzlat	68
2. melléklet: Társadalmi és közművelődési térkép kérdőív egy román közművelődési központ kialakításáról Körösszegapátiiban	70

Kiadja:
a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Kölcsy Ferenc Megyei Közművelődési
Tanácsadó és Szolgáltató Intézete

4026 Debrecen, Kálvin tér 2/a.
Telefon: (52) 413-977, fax: (52) 416-040
E-mail: koltsey.muvin@axelero.hu

Felölös kiadó:
Lukovics András
igazgató

Borítóterv:
Gonda Zoltán

Sorozatszerkesztő:
Deményi György

Tipográfia:
Kolonel D

ISSN1588-323X

Bevezető

Intézményünk törvényben meghatározott kötelezettsége, alapító okiratában megjelölt alapfeladata a települési önkormányzatok valamint a nemzetiségi-, etnikai kisebbségi önkormányzatok és közművelődési szervezetek művelődési céljai megvalósulásának segítése.

Hajdú-Bihar megye sajátosságának megfelelően e területen kiemelten foglalkozunk a megye román lakosságának közművelődésével.

A 2002. évi választások eredményeképpen a megyében 8 román kisebbségi önkormányzat alakult, amelyekhez kapcsolódik Vekerd község, ahol a települési önkormányzat egyben a kisebbségi önkormányzat is, hiszen a teljes lakosság román nemzetiségű.

Munkánkat szakmai módszertani tanácskozások után településszociológia felméréssel folytattuk. Célunk nem csupán egy település helyzetének, helyi társadalmának feltárása, hanem ezen keresztül a hasonló helyzetű települések számára adaptálható modell előkészítése.

Fontosnak tartjuk, hogy feltárjuk a helyi kezdeményező erőket, személyeket és a velük illetve az egymással való kapcsolatokat kialakítását. Településfejlesztő programunkban az önkormányzattal, a helyi civil szervezetekkel, közösségekkel, valamint külső szakértőkkel, a Debreceni Egyetem munkatársaival, a Magyar Művelődési Intézettel dolgoztunk együtt.

Kiemelten fontosnak tartjuk a település műveltségi csoportjainak megismerését, szerkesztését. A műveltségi csoporton belül feltártuk a beletartozók életformáját, ambícióit, kapcsolatát, foglalkozását, demográfiai magatartását, kulturális aktivitását. A tervezett közigazgatási reformra gondolva a környező településekkel való kapcsolatra is rákérdeztünk.

A történelmileg is jelenlévő markáns kulturális csoportok nemzetiségi és vallási dimenziók mentén ragadhatók meg. Vizsgálódásunk alapkérdése, hogy a román kisebbség részt vesz-e a település kulturális nagykoalíciójában. Tevékenységünk kiterjedt az egyházakra, vallási közösségekre, fontosabb gazdálkodó szervezetekre, egyesületekre. A legfontosabb intézmény az iskola és a művelődési ház, amelyeknek a település igényei szerint kell működni, vagyis segítsenek a gondok kezelésében, készítsenek fel a helyi viszonyokban élni tudó állampolgárok nevelésére.

A kutatás módszertani alapjai

Juhász Erika

A fenti célok megvalósítása érdekében fontosnak látjuk egy román köz-
művelődési módszertani központ létrehozását Körösszegapátiban. A tele-
pülést viszonylagos központi helyzetéből, valamint a román ortodox egy-
ház esperesi székhelyéből adódóan tartottuk alkalmasnak céljaink megva-
lósítására.

Körösszegapáti képviselőtestülete határozatban erősítette meg a szándé-
kot, hogy a Bihari Román Kulturális Módszertani Központ megvalósuljon
a településen. Tárgyát képezte a központ létrehozása az évente kötött Kul-
turális Együttműködési Programnak is, melyet magyar részről a Kőlcsey
Ferenc Megyei Közművelődési Intézet igazgatója, a román fél részéről a Bi-
hor Megye Kulturális, Vallásügyi és Nemzeti Kulturális Örökségi Igazgató-
sága, a Bihor Megyei Népművészeti Központ igazgatói látták el kézjegyük-
kel. A programban a román szerződő fél is kinyilvánította akaratát, mely
szerint a Bihor megyében élő magyar nemzetiségű lakosság hagyomány-
ápolásának elősegítésére a megye egyik alkalmas településén, várhatóan
Székelyhíd településén, egy magyar közművelődési módszertani közpon-
tot hoz létre.

A Hajdú-Bihar megyében élő román kisebbség körében folytatott telepü-
lésszociológiai felmérésről, és a távlati közoktatási közművelődési elköpze-
lésekről, szólunk a tanulmányban.

Angyal László
irodavezető

Kőlcsey Ferenc Megyei
Közművelődési Intézet

A továbbiakban bemutatásra kerülő kutatás elindításának alapját az Euró-
pai Unió Phare CBC programja adta, amelynek elsődleges célja a határmen-
ti térségek, jelen esetben – a már több évtizede a társadalmi és gazdasági
élet számos területén együttműködő – hazai Hajdú-Bihar és a romániai Bi-
hor megye kapcsolatainak fejlesztése. A *Phare CBC Magyarország–Romá-
nia* program támogatásával a 2000. évben elkészített „*A magyar-román ha-
tártérség fejlesztési koncepciója és programja*” című anyag rámutatott a két
megye részvételével létrehozandó, a közvetlen kétoldali kapcsolatra épí-
tő, a térség fejlesztési elképzeléseit közvetíteni tudó stratégiai szintű
együttműködés szükségességére.

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Közgyűlése a 2001. évben határo-
zott a Hajdú-Bihar–Bihor Eurorégióban való részvételéről. Az Együttműködé-
si Megállapodás aláírására 2002. október 11-én Nagyváradon az alapító fe-
lek, valamint Debrecen és Nagyvárad képviselőinek részvételével, ünnepé-
lyes keretek között került sor. A 2003. évre tervezett programok között sze-
repet az együttműködés tartalmának meghatározása, az éves munkapro-
gram elkészítése, valamint az együttműködésbe bevonható partnerek megha-
tározása az egyeztetett munkaterületek alapján. Áprilistól pedig elkezdődött
a projektek kidolgozása (Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat, 2002).

A *Kőlcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézet* (Lukovics András igazga-
tó úr képviselében) 2003. február 11-én írta alá az együttműködési prog-
ramot a Bihor megyei Kulturális, Vallásügyi és Nemzeti Kulturális Örökség
igazgatóságával, és a Bihor megyei Népművészeti Központtal. Az együtt-
működési program 29 pontban foglalja össze a kulturális kapcsolat teendő-
it, amely egészében a kölcsönösségen alapul. A program egyik pontjaként
szerepel, hogy a Kőlcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézet a célok
megvalósítása érdekében területfejlesztési kísérletet indít a Debreceni
Egyetem közreműködésével a román nemzetiségű Hajdú-Bihar megyei te-
lepüléseken. Ezeken a településeken a hagyományörzés, a nemzetiégi
kultúra ápolása elsőbbséget élvező célkitűzés lehet. A munka távlati célja
egy román közművelődési módszertani központ létrehozása valamelyik te-
lepülésen (Horj–David–Lukovics, 2003).

Ennek nyomán érkezett a felkérés tanszékünkre, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Művelődéstudományi és Felnoíttnevelési Tanszékére a tudományos településszociológiai kutatási terv elkészítésére, valamint teljes kivitelezésére, koordinálására. Erre a feladatra vállalkoztam a tanszék oktatójaként hallgatóim bevonásával, mivel már ezt megelőzően számos módszertanilag megalapozott kutatást vezettem. (Így pl. Felnoíttoktatási Atlasz kutatása Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben, 1998–2002.; Az andragógia oktatása és kutatása a hazai felsőoktatásban, 2000.; A kulturális célú civil szervezetek felmérése Debrecenben, 2001.; Végzett művelődési menedzser szakos hallgatóink pályaképe, 2002. stb.) A kutatás tervének kialakításában jelentősen közreműködtek a Kölcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézetből Lukovics András igazgató úr, valamint Szőke János és Angyal László kollégák, akiknek segítségét ezúton is köszönöm! A kutatást négy fázisúra terveztük, ezt a 2003. január 15-én Körösszegapátiban megrendezett *Hajdú-Bihar megyei román kisebbség közművelődési napján* be is mutattam (Juhász, 2003; Szőke, 2003). Ezek a kutatási fázisok:

1. Dokumentumelemzés

A kutatás *célterülete*: Hajdú-Bihar megye román nemzetiségei által lakott, illetve román kisebbségi önkormányzattal rendelkező települései. Konkrétan ez 12 települést érintett: Ártánd, Bedő, Biharkeresztes, Darvas, Körösszakál, Körösszegapáti, Létavértes, Mezősas, Pocsaj, Szeres, Veker, Zsáka.

Célja egy általános, és kulturális helyzetkép felvázolása különböző dokumentumok – főként: megyei kézikönyv, szakkönyvek, statisztikák, folyóiratok, Internet anyagok és belső dokumentumok – alapján.

Időtartama: 2003. február–április

A kutatás *résztevői*: az aktuális Lokális társadalomelmélet II. tantárgyam szemináriumán résztvevő (többségében III. éves) hallgatóink, összesen 31 fő.

Feldolgozás: a 12 településre a hallgatók 2-3 fős csoportokban utaztak el és készítették megadott szempontok alapján egységes szerkezetű tanulmányokat. Ennek részegységei:

- A település földrajzi elhelyezkedése (hely, megközelíthetőség, térkép, kistáji, megyei, regionális elhelyezkedés és szerep)
- A település története (kialakulásától napjainkig, név eredet, események, neves családok, hagyományok, korabeli dokumentumok stb.)

• A település környezete

- Természet (domborzat, vízrajz, éghajlat, növényzet, állatvilág, határ és funkcióra, emberi alakítás stb.)
- Mesterséges környezet (műszaki oldal – úthálózat, infrastruktúra, lakóépületek, középületek, minőség, kopás, fejlesztés; esztétikai oldal – városkép, műemlékek, zöld övezetek stb.)
- Településszerkezet (morfológia, belső térkép, kialakulása stb.)
- A település gazdasága (vállalatok: számuk, típusaik, tevékenységük, szerepük stb.; foglalkoztatottság-munkanélküliség, szolgáltatások: egészségügy, boltiárlás stb.)
- A település irányítása (önkormányzat és kisebbségi önkormányzat: létszám, tevékenység, hatékonyság – megalapozottság, határozatok, tervek stb.; civil szerveződések: típusaik, kiterjedtségük, tevékenységük stb.)
- A település társadalma
 - Demográfia (adatok és megoszlásuk: nem, kor, iskolázottság stb.; vérségi kötelék: család, házaság, válás, gyerekvállalás stb.; vallás: típusok, hangsúlyok, létszámok, gyakorlatok, együttlétük stb.; etnikum: típusok, hangsúlyok, hagyományok, létszámok, együttlétük stb.)
 - Oktatás (óvoda, általános iskola, középiskola, felsőoktatás, felnőttoktatás: létszámok és tendenciák, szakemberek, jellemzők stb.)
 - Kultúra (könyvtár, mozi, színház, kiállítás, múzeum, öntevékenységi rendezvények, román kulturális örökség és hagyományok stb.)
- Perspektívák a településen (előzőek alapján feltételezések szerint)

Ezeket ezáltal már viszonylag könnyebben lehetett összesíteni. Ennek tömörtített változatát olvashatjuk *Tátrai Orsolya „A bihari térség 12 településének szociológiai elemzése”* című tanulmányában.

A tizenkét település közül kiválogattuk a szeminárium keretében a hallgatókkal egy román közművelődési központ számára legalkalmasabbakat. Ezek: Létavértes, Körösszegapáti, Körösszakál, Pocsaj és Vekerd települések lettek, amelyek összevetésére külön ún. SWOT analízist készítettem. A SWOT analízis során négy összetevőt vizsgáltunk: a települések életében erősségként jelentkező előnyös adottságokat (strength), a hátrányként megélt elemeket, amelyek számukra a problémák fő forrásait jelentik (weakness), az elsősorban az erősségeiből és az esetleges vetélytársakkal szembeni előnyökből fakadó lehetőségeiket (opportunity), valamint a főként a gyengeségeiből fakadó, a település egésze számára nagy fenakadást jelentő lehetséges veszélyeiket (trouble) (Kötler, 1993). A *Körrei Anikó és Majoros Anita* hallgatók által készített összegzés az „A lehetséges települések elemzése SWOT analízissel” című írásukban vázlatos szerűen áttekinthető.

2. (Mély)interjúk

A kutatás célterülete: a leginkább érintett két település, az előző szakasz tanulmányai alapján Körösszegapáti és Vekerd települések kb. 10-15 ún. kulcsemberre, hangadóra (pl. polgármester, kisebbségi önkormányzat elnöke, önkormányzati tagok, jegyző, lelkész, iskolaigazgató, orvosok, egyesületek vezetői, tanárok, tanítók, óvónők, könyvtárosok, idősök stb.).

Célja: az interjúk a dokumentumelemzés során feltárt problémák, hiányos pontok és érdekességek alapján a helyzetelemzés mélyítésére, a hiányzó adatok beszerzésére, az általános összbonyomás kialakítására irányulnak.

Időtartama: 2003. április-május
A kutatás résztvevői: az aktuális Lokális társadalomelmélet II. tantárgy szemináriumán résztvevő hallgatóink közül 8 fő (4 fő Vekerd, 4 fő Körösszegapátiban).

Feldolgozás: a szemináriumi csoporttal az előző szakasz tanulmányai alapján ragadtuk meg a főbb csomópontokat, amelyeket 13 + 1 kérdésben foglalmaztunk meg. Ezeknél a bemutatkozás után módszeresen kikértük a lakosok véleményét az oktatásról, a román nyelv oktatásáról, a könyvtárról, egy múzeum lehetőségéről, a hagyományápolásról, a helyi médiumokról, a településközi együttműködésekéről, Románia támogató tevékenységeiről, majd a központi kérdésként szereplő lehetséges román közművelődési központról és az ott elképzelte tevékenységekről, programokról. (Az 1. melléklet tartalmazza az elkészített és felhasznált interjúvázlatot.) A köztörténeti kérdések ellenére nagy volt a válaszolók lehetősége arra, hogy az általuk szükségesnek vélt mértékben és szabadon kifejtessék véleményüket. A két település interjúinak összeszerkesztett változatát *Barta Dóra* hallgatónk készítette el, azonban ezt a közel száz oldalas anyagot ebben a kötetben terjedelmi okok miatt nem tudjuk közzétenni. Elkészült mindkét település interjúinak elemző tanulmánya *Tátrai Orsolya* által, azonban ezek közül jelen kötetünkben csak a Körösszegapátiban készült interjúk elemzését közöljük, mivel az interjúk tanulmányai egyértelművé tették, hogy a kutatás következő szakaszát és magát a tervezett román közművelődési központot ezen a településen érdemes megvalósítani. Így ezt az összefoglalót olvashatjuk „A körösszegapáti interjúk elemzése” című tanulmányban.

3. Kérdőívezés

A kutatás célterülete: a leginkább érintett település, az előző szakaszok tanulmányai alapján Körösszegapáti település lehetősége szerint összes háztartása (18 éven feletti lakosság).

Célja: teljes körű véleményfeltárás, és a lakosság érdekelte tétele.
Időtartama: 2003. június

A kutatás résztvevői: az aktuális Lokális társadalomelmélet II. tantárgy szemináriumán résztvevő hallgatóink közül 11 fő.

Feldolgozás: az előző szakaszok tanulmányai alapján állítottunk össze egy 13 + 1 kérdésből álló kérdőívet azokra a kérdésekre koncentrálva, amelyek mentén a lakosság véleményére széles körben szükség lehetett. A kérdőív első része a válaszolóra vonatkozó kérdéseket tartalmazta: életkora, iskolai végzettsége, foglalkozása, a településen élés ideje vonatkozásában, mivel ezek lehetnek azok a kemény változók, amelyek megítélésünk szerint befolyásolhatják a további kérdésekre adott válaszok mélységét és minőségét. A következő blokkban a válaszoló jelenlegi és igényelt tevékenységeire, intézménylátogatására kérdeztünk rá a települési lehetőségek teljes spektrumában. Ezt követték a véleményalkotási kérdések, ahol a helyi intézmények, programok megítélését állítottuk középpontba. Majd végül a tervezett román közművelődési központtól igényelt feladatok, programok felmérésére vállalkoztunk. (A kérdőív megtalálható a 2. mellékletben.)

A kérdőívezés egy napon lezajlott, amikor a hallgatók között *Vad Erzsébet* igazgatónő segítségével felosztottuk a települést körülbelül azonos méretű és háztartásszámu területekre, amelyeket a hallgatók ezáltal viszonylag gyorsan és alaposan le tudtak kérdezni.

A kérdőívezés után 2 hallgató irányítással összeállította a kérdőív alapján az SPSS változósor, majd további 8 hallgató bevitte a kérdőíveket az SPSS adatbázisba, ezáltal könnyebben elemezhetővé téve az adatokat. Az adatok elemzésére *Kékesi Csilla* hallgatónk vállalkozott, akinek ebből készített tanulmányát rövidített változatban olvashatjuk „A lakosság véleménye egy román közművelődési központról Körösszegapátin” címmel.

4. Zárótanulmány

Ez magában foglalja mind a dokumentumelemzés, mind az interjúk és kérdőívek eredményeit, amellyel lehetővé válik egy komplex helyzetkép és véleménytár bemutatása, különös tekintettel Körösszegapátira és a román közművelődésre.

Alapját a hallgatók által irányításom alatt készített tanulmányok adják, amelyeket terjedelmi korlátok és az értelmezés egységesítése okán rövidítettem és egységesre szerkesztettem a jelenlegi kötetbe. Ebben arra törekedtem, hogy minél részletesebben bemutassam eredményeinket és a lehetséges tanulságokat.

Összességében elmondható, hogy egy jó hangulatban telt, a módszertani lehetőségek széles spektrumát felölelő kutatást folytattunk le. A hallgatók számára nagy élményt jelentett a munka, hiszen így a Lokális társadalomelmélet keretében tanult ismereteiket élesben kipróbálhatták, miközben kutatás-módszertani jártasságot is szereztek. Végig törekedtem arra, hogy ne csak a kutatás egyes gyakorlati fázisaiban vegyenek részt, hanem közösen megbeszéljék folyamatosan a tapasztalatokat, és együtt állítsuk össze mind a dokumentumelemzés szempontjait, mind az interjúvázlalatot, az interjúvolandók körét és a kérdőívet egyaránt. Ezekhez jó lehetőséget biztosított a szeminárium keret. Remélhetőleg munkánkkal segítségével nyújtottunk a tervezett román közművelődési központ kialakításához, így gyakorlati hasznossága lesz kutatásunknak. Ezúton is köszönjük a Kőlcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézetnek ezt a kiváló gyakorlati lehetőséget!

A Bihari térség tizenkét településének szociológiai elemzése

Tátrai Orsolya

Jelen tanulmány a *dokumentumelemzés összegzésének* rövidített változatát tartalmazza, azaz lezárja a kutatás első fázisát. Az egyes településekről külön-külön készült felmérés, a *Jutás Erika* tanárnő által készített *A kutatás módszertani alapjaiban* jelzett egységes szerkezeti séma alapján. A szükséges adatokat több-kevesebb sikerrel sikerrel tudtuk csak megszerezni, és ez nem elsősorban a kutatók hozzáállásán, valamint a települési vezetők segítő-készségén múlott, hanem sajnálatos módon a meglévő adatok hiányosságain. Ám a nehézségek ellenére is jól hasznosítható összefüggéseket sikerült feltárunk a vizsgált települések történelmi, környezeti, gazdasági, politikai és társadalmi helyzetének elemzésével, amelyek remélhetőleg aktívan hozzájárultak a kutatás folytatásához, hosszabb távon pedig a program minél sikeresebb megvalósításához.

A jelenlegi tanulmány elkészítéséhez hallgatótársaim tanulmányait használtam fel, amelyek nagymértékben alapozták a megyei kézikönyvre (Süli-Zakar, 1998), valamint a települések által adott anyagokra a KSH adataira és az önkormányzatok munkatársaival készített interjúkra. Ezekre a tanulmányomban külön nem kívánok hivatkozni a továbbiakban.

A vizsgált települések elhelyezkedése

A kutatásban érintett tizenkét település – Ártánd, Bedő, Biharkeresztes, Darvas, Kőrösszakál, Kőrösszegapáti, Létavértes, Mezősas, Pocsaj, Szerrep, Vekerdt, Zsáka – *Hajdú-Bihar megye* területén, azon belül a bihari térségben található. Részletes vizsgálatuk előtt tekintsük át a megye legfőbb jellemzőit természetföldrajzi, demográfiai, gazdasági és társadalmi szempontok alapján. Hajdú-Bihar megye az ország társadalmi-gazdasági szempontból halmozottan hátrányos helyzetű, leszakadó keleti, északi régió. szén fekszik; 6211 km²-es területével negyedik a megyék sorrendjében. Megyeszékhelye a megyei jogú Debrecen, az ország második legnagyobb városa. Három tájegységet képvisel: Érmellek, Bihart-síkság, Kis- és Nagysárrét, a természeti adottságok és a történelmi fejlődés alapján pedig négy *táji térséget* különíthetünk el:

- Hajdúság – a megye középső része

- Bihar – a Berettyó és a Körösök vidéke, a megye déli pereme

- Dél-Nyírség – határmenti térség

- Közép-Tisza vidék és a Hortobágy – a megye nyugati része

Az 549 731 fős lakosságszám alapján szintén a negyedik helyet foglalja el a megyék rangsorában. A természetes szaporodás arányszáma egyedtől itti, és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében pozitív előjelű: +0,5 ezrelék, ebből következően előnyös a népesség konstrukturája is.

A *település-földrajzi* adottságok tekintetében az átlagosnál kevesebb – mindössze 82 – a települések száma, és ebből csupán 17 város. A lakosság 74,1 %-a viszont itt él, tehát erősen a városokban koncentrálódik. Ám ez az adat leginkább Debrecen túlsúlyát tükrözi, mivel a megye lakosságának mintegy 38 %-a itt lakik. *Településhálózata*t a változatosság és a sokszínűség jellemzi: a ritka és szétszórt települések mellett sűrűn lakott területek is találhatók, elsősorban a bihari tájakon. A megye déli és délkeleti részének városiánál tudatos településfejlesztési politikát igényelt; a 90-es években várossá nyilvánították többek között Balmazújvárost, Biharkeresztet, Derecskét, Létavértest, Polgárt s.b. ezáltal 17-re emelkedett a városok száma. Ám a területet így is aprófalvas – zömében gazdaságilag elmaradott, hátrányos helyzetű – kistérségek alkotják.

Települései igazi alföldi mezővárosok, fejlettségük a megyei átlag körül alakul, illetve némileg jobb is annál, amelynek forrása a kalvinizmus, a székelyből táplálkozó oktatási kultúra. A megyének az oktatási, tudomány, kulturális és egészségügyi ellátása összességében a nagy szóródás ellenére is jó színvonalú. Jelenléte a kézműves és népművészeti hagyományok és a mezőgazdasági termékek feldolgozásának szerepe. A *bihari térségben* a kedvezőtlen természeti adottságok, az országhatár menti fekvés, a megye határ menti periferián való elhelyezkedés miatt az itt lévő települések lényegében mind a mai napig nem tudtak integrálódni a megyéhez, viszont – ugyanennél az oknál fogva – igen jelentős az átmenő forgalom. A megye felszíni vízfolyásokban szegény – vízigényét a 110 km hosszú Keleti-főcsatorna biztosítja –, felszín alatti vizekben viszont bővelkedik. A Hajdúság mélyében gyógyhatású termálkincs rejtőzik, erre alapozva alakult ki az idegenforgalmilag is jelentősnek számító fürdőkultúra. Nagy kincs továbbá az 500 000 hektáros Hortobágyi Nemzeti Park, amely az itteni állatvilág védelmére, az ősi magyar háziállatok fenntartására, valamint a pusztai növényvilág megmentésére hivatott.

Az ország egész *társadalmi-gazdasági periferiájára* kerülése különösen a trianoni békét követően vált egyértelművé – ekkor alakult ki a megye mai közigazgatási határai is. 1948 után (egészen a rendszerváltásig) a gazdasági irányítási és pénzügyi gyakorlat jelentős fejlesztési forrásoktól fosztotta

meg az agrárvideket, illetve az elmúlt évtizedek centrális fejlesztése nyomán fokozódtak a megyén belüli különbségek; a falusi térségek igen változagos helyzetbe kerültek. A rendszerváltás óta is jelentős változások mentek végbe: az ipari és mezőgazdasági üzemek nagy része megszűnt, amelynek következtében az országos tendenciáknak megfelelően alakult a munkanélküliség, majd az utóbbi években ugrásszerűen megnőtt a kis- és középes, valamint az egyéni vállalkozások száma. A megye a magyar mezőgazdaság fontos térsége, gabona- és iparnövény termesztése, takarmányhozamai és állattenyésztése, élelmiszeripara és az agrár szakemberek képzése méltán híres.

A Központi Statisztikai Hivatal, az 1996. évi XXI. törvény (a Nemzeti Területfejlesztési és Területrendezési Törvény) szempontjait is figyelembe véve, Hajdú-Bihar megye területét *vonzáskörzeti megfontolások alapján hét kistérségre* tagolta. Ez sajnos leginkább a statisztikai besorolás szempontjaira és a magasabb politikai érdekek érvényesítésére volt tekintettel, minsem a közös érdekeken alapuló, „alulról” megfogalmazott igényekre. A vonzáskörzetek központjai a következők: Balmazújváros, Berettyóújfalú, Debrecen, Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló, Polgár és Püspökladány. A vizsgált települések közül

- *Berettyóújfalú* vonzáskörzetébe tartozik: Ártánd, Bedő, Biharkeresztés, Darvas, Körösszakál, Körösszegapáti, Mezősas, Pocsaj, Vekerd, Zsáka
- *Debrecen* vonzáskörzetébe tartozik: Létavértes
- *Püspökladány* vonzáskörzetébe tartozik: Szeretp

Az 1990-es évek elején indult meg a *kistérségi összefogás*, amelynek eredményeként 11 alulról szerveződő önkormányzati kistérség, szövetség, illetve társulás jött létre konkrét célokkal, feladatokkal, a közös érdekek képviselésére és védelmére. A legfontosabb rendező elvek, amelyek ebben szerepet játszottak: természetföldrajzi alapok, történelmi közigazgatási alapok, a településhálózatban elfoglalt hasonló helyzet, és a kialakult vonzáskörzet alapján szerveződő kistérségek.

A vizsgált települések történelmének áttekintése

A kutatásban vizsgált tizenkét település mindegyike jelentős múltira tekint vissza, amelyben olyan közös jellemző mozzanatok fedezhetünk fel, amelyek meghatározzák jelenüket is. Ezen bihari helységek egy részéről konkrét bizonyítékok állnak rendelkezésünkre, miszerint már az *ős-korban* is lakták embereket. Ide tartoznak Létavértes, Pocsaj és Körösszegapáti települései. A többi kilenc község meglétéről pedig *középkori* emlékek tanúskodnak. A XIII. század az, amikortól írásos források is fellelgyzik a települ-

lések neveit, történelmük egyes fontosabb, meghatározó eseményeit. Am Hajdú-Bihar megye egyik legrégebbi faluja, Ártánd már az 1075-ben I. Géza király által kiadott adományozó levélben – amely szerint azt a garam-szentbenedeki apátság birtokába helyezi – is szerepel. Ellenpéldaként pedig megemlíthetjük Bedőt: nevét egy 1552-es adóösszeírás alkalmával jegyezték fel először. A települések neveinek jelenlegi formája gyakran csak a későbbiek folyamán alakult ki. Így például Nagyléta és Vértessé csak a XIX. században egyesült Létavértes, Biharkeresztes pedig 1912-ig Fancsal, majd Mezőkeresztes néven volt ismert. De Pocsaj, Körösszakál, Zsáka és Szerp is csak a XIV. századtól viselik mai elnevezésüket. Címereik pedig jellemzően a XVII–XVIII. században nyerték el jelenlegi formájukat.

Mivel mindegyikük a bihari térségbe tartozik, *történelmük hasonló* forrásokat mutat. Az első – az ország egészére kiható – esemény a XVI. század második felének török megszállása volt, amely óriási pusztulással, a falvak elnéptelenedésével járt. Ezt követően a reformáció elterjedésével párhuzamosan – amely Magyarországon keleti felén, így a Hajdúságban is különösen meghatározó jelenség volt – főleg a protestáns, református hitűek, illetve a hajdúság képviselte a terület lakosságának jelentős hányadát. Létavértes, Pocsaj, Körösszegapáti és Mezősas hajdúbirtoki kiváltságokat is kaptak. A XVII. század második felében azonban újabb török, valamint tatár pusztítás söpörte végig a térséget, újabb rombolást hagyva maga után. A települések elpusztult, illetve elmenekült népességét a XVIII. században a Partium területéről ortodox vallású román lakosok betelepítésével pótolták. Ennek következményeként van jelen ma is román kisebbség a helységekből – Biharkeresztes, Ártánd, Körösszakál és Szerp kivételével.

A XIX–XX. században felgyorsult az ország fejlődése, elkezdődött a Tisza és mellékfolyóinak szabályozása, a közutak és a vasúttrendszer kiépítése; a népesség növekedésnek indult. Az I. világháború azonban mindezt leállította. A háborút lezáró Trianoni szerződés nagy változásokat hozott a határtérséggé vált Hajdú-Bihar megye keleti részében. Átalakult a települések közigazgatása – miután az eddig központként funkcionáló Nagyváradtól elszakadtak –, nagy részük határtelepülés lett, aminek következményeként ma is meghatározó, új funkciók jelentek meg. A II. világháborút követő szocializmus, majd a rendszerváltás pedig az egész országra jellemző átalakulással járt a bihari térségben is, ebből adódik jelenlegi társadalmi, gazdasági, kulturális helyzetük.

A vizsgált települések környezete

A települések környezeti vizsgálata két részterületből tevődik össze: a természetes környezet (adottságok és értékek), és a mesterséges környezet (infrastrukturális helyzet) elemzéséből. Ez magába foglalja a helységek és régiós területük meghatározó jegyeit, előnyeit és hátrányait, lehetőségeit és problémáit, amelyek részletes ismerete gazdasági, társadalmi és politikai vonatkozású, fejlesztést megcélzó koncepciók kidolgozására adhat lehetőséget.

A *természetes környezet* elemzésénél abból indulhatunk ki, hogy már mint már említettük, mind a tizenkét település *Hajdú-Bihar megye bihari részén* helyezkedik el, azon belül Létavértes a Dél-Nyírség és az Érmellék határán, Pocsaj az Érmellék déli részén, Bedő, Biharkeresztes, Ártánd, Mezősas és Körösszegapáti a Bihari-síkságon, Körösszakál, Vekerdt és Darvas a Kis-Sárréten, Zsáka a Kiszárrét és a Nagy-Sárrét között, Szerp pedig már a Nagysárréten terül el. A térség természeti adottságai között fontos szerepet játszanak a Berettyó és a Sebes-Körös, nemcsak mert a XIX. századi folyószabályozások, a vízmentesítések, a gátak és duzzasztók építése egyes részek egész környezetét – növény- és állatvilágát – átalakította, hanem mert meghatározzák azok gazdasági arculatát is.

Éghajlatuk mérsékelt meleg-száraz kontinentális, az évi középhőmérséklet 10 °C, a napsütéses órák száma körülbelül 2000 óra/év, a jellemző szélirány északi, délnyugati, az évi csapadékmennyiség 5–600 mm körül alakul.

Természetes növényzetét az ún. tisztántúli flórájárás, tölgy-kőris-szil ligeterdők, pusztai tölgyesek, sziki rétek alkotják, de bizonyos részekben maradtak mocsaras, lápos területek is (pl.: Vekerdt). Igen gazdag *állatvilág* (főleg madár- és vadállománya) is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy 1998. február 20-án a Bihari-sík 33 települése (mintegy 17 095 hektáros terület) *természetvédelmi körzeté* alakuljon. Ezek közé tartoznak: Bedő, Biharkeresztes, Darvas, Körösszegapáti, Létavértes, Mezősas, Pocsaj, Vekerdt és Zsáka. Ennek célja a Körös-vidék részét képező sajátos természet, táji és kulturális arculattal rendelkező kistáj értékeinek védelme. A természet földtani, hidrológiai értékei, az ősgyeppek és az egykori természetes erdővegetáció maradványai ugyanis változatos fajösszetételű növény- és állatvilág fennmaradását tették lehetővé. Nemzetközi jelentőségű például Bedő tűzokálománya (példányszáma mindössze 130), valamint egyedül itt található nyári lúd (az egyetlen költő vadlúd). További ritka állatok: gém, sólyom, fehérgólya, kis kócsag, vörös vércse, réti sas, görény, ürge stb.; illetve védett növények: tőzegmoha, nádi tippán, öldöklő aszat stb. Emeltesre méltó továbbá a folyók és azok holtágainak, a víztározók és a csatornák halállománya, ami nemcsak a horgászokat, de a fürödni vágyókat is vonzza.

Mindezen tényezőket végigtekintve elmondható, hogy rendkívüli természeti értékekkel rendelkezik csaknem mindegyik település, amelyekre különös gondot kell fordítani. Az ezekből adódó lehetőségeket (turizmus fel-
 lendítése) nem lenne szabad szem elől téveszteni, illetve a természeti for-
 rásokat – pocsaji lösz- és homokbánya, ártándi kavicsbánya, Körösszeg-
 apáti artézi forrása – jobban is ki lehetne használni.

A vizsgált települések *infrastrukturális helyzetképét* eme összegző táblá-
 zat segítségével könnyebben áttekinthetjük. Megfelelő egységes forrás hi-
 ján sajnos nem sikerült megszerezniünk a legfrissebb adatokat, illetve azok
 néhány helyen hiányosságot mutatnak. De így is jól hasznosíthatók az
 egyes mutatók, hiszen jól reprezentálják az adott helység mesterséges kör-
 nyezetének általános jellemzőit.

1. táblázat: A vizsgált települések infrastruktúrája

	vilamos energia	vezeték-es gáz	közütemi vízhálózat	közütemi szennyvízhálózat	köm. hulladékgyűjtés	telefonhálózat
Ártánd (1997)	100%	18%	55%	0%	0%	51%
Bedő (2001)	100%	25%	50%	0%	0%	34%
Biharkeresztes (1997)	100%	n. a.	70%	0,6%	n. a.	n. a.
Darvas (2001)	100%	60%	99%	0%	100%	75%
Körösszakál (2001)	100%	42%	84%	0%	0%	66%
Körösszegapáti (2001)	100%	50%	83%	0%	100%	50%
Létavértes (2003)	100%	44%	84%	23%	100%	49%
Mezősas (2001)	100%	25%	80%	0%	0%	20%
Pocsaj (2001)	100%	38%	80%	0%	100%	38%
Szerep (1997)	100%	40%	93%	n. a.	n. a.	n. a.
Vekerd (1997)	100%	100%	100%	0%	100%	47%
Zsáka (2001)	100%	43%	97%	0,3%	0%	30%

(Forrás: Süli-Zakar, 1998; KSH, 2001, önkormányzati adatok)

A táblázat adatai alapján tehát megállapítható, hogy a tizenkét település –
 ellátottságát tekintve – nem mutat nagy eltérést a megyére jellemző átlag-
 tól. Villamos energiával a háztartások 100%-a rendelkezik, és javuló ten-

denciát mutatnak a *közütemi vízhálózatba* való bekapcsolódás és a *vezeté-
 kes gázfogyasztás* tekintetében egyaránt. A 90-es évek végétől a *telefonhá-
 lózat* egyre általánosabbá vált a falvakban is, de a megfelelő szinttől még
 napjainkban is jelentősen elmaradnak (20, és 75% közötti arányt mutat-
 nak), az internetes ellátottságot nem is említve. Hiányosságokat mutat a
közütemi hulladékgyűjtés, ami vagy az egész helységben jól szervezett
 formában működik – Darvason, Körösszegapáti, Létavértesen, Pocsaj-
 on és Vekerdén –, vagy egyáltalán nincs megoldva. A *közütemi szennyvíz-
 hálózat* viszont Biharkeresztes, Létavértes és Zsáka kivételével minden
 községben kiépítetlen. Az önkormányzatok törekednek ennek mihamarab-
 bi orvoslására, folyamatosan pályáznak, mivel megfelelő forrás előterem-
 tése csak így lehetséges. A községek nagy része – megfelelő út- és vasút-
 hálózat hiányában – nehezen megközelíthető, a burkolt utak aránya vi-
 szont jónak mondható, 80–90% közötti értéket mutat.

Összességben véve a települések infrastruktúrája nem marad el az ország
 keleti területének átlagos ellátottságától, ám ahhoz, hogy – főként a falvak
 – életképesek maradjanak, és ne néptelenedjenek el, fejlesztésekre van
 szükség.

A vizsgált települések gazdasága

Hajdú-Bihar megye falusi térségeit nem érte el a szocialista iparosítás, ám
 ezzel nem kerülhették el az 1990-es évek gazdasági válságát. Hiszen a
 rendszerváltást követően a korábbi legnagyobb munkaadók, a termelőszö-
 vetkezetek az átalakulás, kárpótlás, valamint a szövetkezetekre hátrányos
 mezőgazdasági politika, agráröllő nyílása miatti veszteségek következté-
 ben korábbi tagságuk megélhetését is alig tudták biztosítani.

A legtöbb tsz így fokozatosan megszűnt, átalakítva ezzel a települések
 addigi gazdasági életét. A mezőgazdaság szerkezeti és szervezeti átalakítá-
 sának, és a közeli városok ipari válságának hatására a munkanélküliség
 ebben a térségben is ugrásszerűen megnőtt, amin a mezőgazdasági kister-
 melésbe való bekapcsolódás sem segített, hiszen napjainkban is agrárvál-
 ság sújtja a falusi gazdaságokat: a gépek, vetőmagok, műtrágyák, növény-
 védő szerek árszínvonala már nyugat-európai szintű, a mezőgazdasági ter-
 mékek ára ugyanakkor a felét sem éri el a nyugat-európaiaknak. A térségre
 jellemző mezőgazdasági túlsúly következtében ezek a települések kiszol-
 gáltatott helyzetbe kerültek, így a munkanélküliség is nagyobb terhet jelent
 számukra.

2. táblázat: A vizsgált települések gazdasági jellemzői

	vállalkozások száma	munkaképes lakosság munkanélkülisége
Ártánd	15 db	5 %
Bedő	20 db	13 %
Biharkeresztes	289 db	10 %
Darvas	kb. 10 db	21 %
Kőrösszakál	kb. 30 db	15 %
Kőrösszegapáti	kb. 30 db	10-20 %
Létavértes	kb. 100 db	13,2 %
Mezősas	12 db	20 %
Pocsaj	33 db	18 %
Szerep	24 db	10-20 %
Vekerd	kb. 10 db	60 %
Zsáka	46 db	12 %

(Forrás: Süli-Zakar, 1998; önkormányzati adatok)

A vállalkozások döntő hányada napjainkban is mezőgazdasági jellegű, az az az őstermelőkön alapszik. Kiemelkedő például Létavértes torma-, paprika-, uborka-, dohány- és mezőgazdasági növénytermesztése. Ez utóbbihoz kapcsolódik a körzet búza- és kukoricaállományát feldolgozó és tároló malomipara, és a Hajdúsági Sütődék Rt., de van tormatüzeme és húsüzeme is. Viszonylag jónak nevezhető kereskedelmi és vendéglátó-ipari hálózata, rendelkezik továbbá üzemanyagtöltő állomással, és 3 tüzelő- és építőanyag teleppel is. Jelentős szerepet képvisel Bedő, Kőrösszakál és Vekerd gazdasági életében az állattenyésztés – szarvasmarha, sertés, baromfi, juh –, valamint az ezzel összefüggő tejbegyűjtés.

Mint azt a táblázat is jól mutatja, a nagyobb népességgel rendelkező települések (pl.: Biharkeresztes és Létavértes) vállalkozásainak száma, így az elhelyezkedés lehetősége is jóval nagyobb. A kisebb falvak közül viszont több is – pl.: Vekerd, Kőrösszakál, Darvas – „kiemelten hátrányos helyzetű”, amit a munkanélküliség aránya is bizonyít. Említésre méltó ipari vállalkozással csupán Ártánd rendelkezik, kavicsbányájával és a betontermékeket előállító Szol-Mix Kft.-vel, így ha a határátkelőhely által kínált munkalehetőségeket is figyelembe vesszük, magyarázatot kapunk alacsony (5%-os) munkanélküliségi arányára. A munkalehetőségek – általában mondható – szükségességéből következően a lakosság ingázásra kényszerül a nagyobb munkaerő-kereslettel rendelkező városok – mint Bertyóújfalú – és lakóhelyük között. A kedvezőülén gazdasági helyzetből

adódó megélhetési nehézségek is indikátorai a térség községre (is) jellemző fokozatos elnéptelenedésnek. Ennek javuló tendenciák felé terelése óriási feladatot jelent az ország számára, ami a települések sajátosságainak megőrzése érdekében minél hamarabb meg kell történnie.

A vizsgált települések életének irányítása

Egy település életének, működésének nélkülözhetetlen feltétele, hogy megfelelő, demokratikus irányítással rendelkezzen. Ezt a feladatkört az egyes helyi önkormányzatok látják el. Anyagi források központi finanszírozásból, helyi adóbevételekből és esetleges pályázati pénzekből tevődik össze, ebből kell ellátniuk minden köz- és fejlesztési feladatot, tehát az önkormányzat kezében van településének jövője. Nagyon fontos, hogy hogyan, milyen célokért, milyen aktivitással működnek, mivel – főleg a falvak esetében – a vezetőség telkes hozzáállása nélkül nem várható előrelépés. Ebben nagy segítségére vannak főleg kulturális téren a – napjainkban szinte már nélkülözhetetlen – civil szervezetek: egyesületek és alapítványok.

A tizenkét helységi mindegyike rendelkezik önálló, politikai pártoktól független önkormányzattal, amelynek képviselőit demokratikus úton választották meg. A képviselőtestületek tagjainak létszáma településenként a következők.

3. táblázat: A vizsgált települések önkormányzatai

Ártánd	Települési önkormányzat: 6 fő + polgármester, jegyző
Bedő	Települési önkormányzat: 6 fő + polgármester, jegyző Román kisebbségi önkormányzat: 3 fő
Biharkeresztes	Települési önkormányzat: 13 fő + polgármester, alpolgármester, jegyző, aljegyző
Darvas	Települési önkormányzat: 6 fő + polgármester, jegyző Román kisebbségi önkormányzat: 3 fő
Kőrösszakál	Települési önkormányzat (hiányos adatok) Román kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)
Kőrösszegapáti	Települési önkormányzat: 7 fő + polgármester, jegyző Román kisebbségi önkormányzat: 3 fő
Létavértes	Települési önkormányzat: 13 fő + polgármester, alpolgármester, jegyző, aljegyző Roma kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)

Mezősas	Települési önkormányzat (hiányos adatok)
Pocsaj	Települési önkormányzat: 9 fő + polgármester, alpolgármester, jegyző, aljegyző <i>Román kisebbségi önkormányzat: 5 fő</i>
Szeres	Roma kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)
	Települési önkormányzat: 5 fő + polgármester, jegyző
Veker	Roma kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)
	Települési önkormányzat azonos a román kisebbségi önkormányzattal: 6 fő + polgármester, jegyző
Zsáka	Települési önkormányzat (hiányos adatok)
	<i>Román kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)</i>
	Roma kisebbségi önkormányzat (hiányos adatok)

(Forrás: önkormányzati adatok)

Az önkormányzatok hatásköre kiterjed a pénzügyi, környezetvédelmi, településfejlesztési, egészségügyi, szociális, közművelődési és ügyrendi feladatok ellátására. Egyik helyen sincs nagy jelentősége a pártoknak: Szeresben az MSZP-nek, Mezősasban a FKGP-nek és az MDF-nek, Kőrösszakálban szintén az FKGP-nek van szervezete. Legfőbb céljaik közé tartoznak: az infrastrukturális fejlesztés – közutak javítása, hulladékkezelés, szennyvízhálózat kiépítése –, turizmus fellendítése, munkahelyteremtő beruházások elősegítése, oktatás támogatása, közművelődés fellendítése – a teleházprogramba való belépés, és ezek megvalósításához elengedhetetlen a pályázati kiírások folyamatos figyelemmel kísérése.

A tizenkét település közül 7 helyen román kisebbségi önkormányzat is működik. Céljuknak tekintik a románság kultúrájának, hagyományainak és nyelvének ápolását, illetve továbbadását az ifjúság számára különböző sport- és kulturális rendezvények keretében. Ehhez ők is központi juttatások által, és pályázati úton nyerneik financiális keretet – a budapesti Nemzeti Kisebbségek Etikai Közalapítványán, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumán és az Oktatási Minisztérium Nemzeti-Etnikai Kisebbségi Főosztályán keresztül. Ezek a kisebbségi önkormányzatok egymás közötti, valamint a települési önkormányzatokkal való együttműködése is sikeresnek mondható. Ezt bizonyítja többek között Bedőn a „Falunapok”, a „Román bál”, vagy a Bedő Hagyományörző Csoport működése. Szintén az összefogást példázza az Országos Román Kisebbségi Önkormányzat Gyulaán, amely 13 nemzeti önkormányzati iskolát fog össze három megyéből (Hajdú-Bihar, Békés, Csongrád), valamint a 9 települést összefogó Hajdú-Bihar Megyei Kisebbségi Román Önkormányzatok szövetsége (Pocsaj központtal). Érde-

mes még említést tenni az együttműködést illetően a *testvérvárosi kapcsolatokról*. Bedő például két testvérvárossal is tartja a kapcsolatot (ami leginkább látogatásokból áll), Hegyközsaccal és Budareassal, Pocsaj szintén a romániai Budareassal és a német Stukenbroock-kal, Létavértes pedig Székelyhíddal. A körülményekhez képest tehát jól szervezett önkormányzatokkal rendelkezik a tizenkét bihari település, tevékenységükkel többek között a lakosság is elégedett.

Mint már említettük, napjainkban minden település életében fontos szerepet játszanak annak *civil szervezetei*, amelyek főként kulturális és sport jellegű célok támogatása érdekében jönnek létre. A vizsgált helységek közül egyedül Vekerden nincs ennek megfelelő támogatottsága. A többi helyen legalább egy sportegyesület működik (Pocsaj), de Létavértesen például 10 egyesület és 3 alapítvány is tevékenykedik, ami rendkívüli kulturális aktivitást tanúsít. Ahol pedig létezik román kisebbség, gyakorlatilag a *hágyománnyörző Közösségfejlesztő Egyesület*, vagy a Létavértesi Román Kulturális Egyesület.

Településeikért sokszor maguk a lakosok hoznak létre alapítványt – Mezősas Felelősségért Alapítvány, Zsáka Jövőjéért Alapítvány, Kőrösszakál Jövőjéért Alapítvány, Létavértesért Alapítvány –, valamint elterjedtek a nyugdíjas egyesületek (Kőrösszakál), a horgász egyesületek (Kőrösszegapáti), civil szerveződéseként polgárőrök (Szeres, Darvas), dalkörök (Daru dalkör egyesület Darvason) stb.

Látható tehát, hogy a kistérségek csakúgy, mint a városok, igyekeznek kihasználni a civil szervezetek által nyújtotta lehetőségeket, hiszen segítségével olyan plusz pályázati bevételekhez juthatnak, amelyekkel ki-egészíthetik költségvetésüket, és aktívabban hozzájárulhatnak lakóhelyük kulturális életének felpozíciójához, szociális helyzetének javításához, ami egyben jövőbeni létük alapját képezi.

A vizsgált települések társadalmi élete

Hogy a térségről, annak falvairól teljes képet nyerjünk, elengedhetetlen társadalmának teljes körű vizsgálata. Ezért a következőkben feltárjuk a népesség demográfiajának alakulását, vallási életének, egészségügyi, oktatási és kulturális helyzetének meghatározó jeleit. Ezek a tényezők reprezentálják ugyanis jelenüket, amely részletes ismerete nélkül nem gondol-
kodhatunk jövőjüket illetően.

Sajnálatos tényként megállapítható, hogy a települések demográfiai adatai negatív tendenciát mutatnak. A népesség csökkenésének okai az elvándorlás és a természetes fogyás (az éves halálozások száma meghaladja a születések számát), aminek velejárója a korstruktúra idősebb korúak felé való eltolódása, elöregedése. Ennek legfőbb okát a községek kedvezőtlen gazdasági helyzete, a munkalehetőségek erőteljes hiánya adja. A kutatott települések falvai között egyedül Létavértes számít kivételnek, korstruktúrája inkább a megye városainak korstruktúrájához hasonlít, sőt, jóval kedvezőbb a megyei átlagnál. Mivel munkaerő-kereslete megfelelő, helyzete humánforrás szempontjából kifejezetten jó, hiszen a fiatalabb korosztály nem kényszerül elhagyni lakóhelyét, és ezzel összefüggésben népességszáma is stabil, sőt, növekvő.

4. táblázat: A vizsgált települések lakossága és kisebbségi arányai

	lakosság száma	kisebbség aránya
Ártánd (2001)	597 fő	2% (roma)
Bedő (2001)	337 fő	45% (román)
Biharkeresztes (2001)	4263 fő	n. a. (roma)
Darvas (2002)	664 fő	1% (roma) 0,1% (román) össz.: 1,1%
Kőrösszakál (2001)	960 fő	60% (román) 16% (roma) össz.: 76%
Kőrösszegapáti (2001)	998 fő	40% (román)
Létavértes (2001)	7268 fő	? % (román) 19% (roma) össz.: 19 + ?
Mezősas (2001)	741 fő	10-12% (roma)
Pocsaj (2001)	2800 fő	2% (34%) (román)
Szerep (1998)	1582 fő	20% (roma)
Vekerd (2002)	173 fő	80% (román) 10% (roma) össz.: 90%
Zsáka (2001)	1726 fő	0,3% (román) 0,3% (roma) össz.: 0,6%

(Forrás: KSH 1998, 2001; önkormányzati adatok)

Az előző táblázat az egyes települések lélekszáma mellett az ott élő különböző nemzetiségű kisebbség százalékos arányait is tartalmazza. Jól látható, hogy egy olyan helység sincs a tizenkettő közül, ahol ne lenne román vagy roma kisebbség. Míg Bedőn, Kőrösszegapátiban és Pocsajon csak román; Ártándon, Biharkeresztesen, Mezősasban és Szerepen csak roma nemzetiségűek vannak, addig a többi helyen mindkét kisebbség képviselteti magát. Különösen figyelemre méltó Kőrösszakál és Vekerd, ahol a két nemzetiségi csoport együttes aránya 76% és 90%, tehát ezeken a településeken a magyarság van kisebbségben. Persze nem lehet ilyen élesen elválasztani a románokat és a magyarokat, mivel több helyen is olyan nagy mértékű oltott az asszimiláció, hogy a román ősöktől származó lakosok is magyarnak vallják magukat, de eredetüket, büszkén vállalják, és törekednek kultúrájuk, hagyományaik ápolására. Ezt példázzák Pocsaj és Zsáka adatai, miszerint a magukat románnak vallók 2, és 0,3%-os arányt mutatnak, ám valójában a román eredetű helybéliek 34, illetve 6%-ban vannak jelen. A következő településeken a legmagasabb a román nemzetiségűek aránya: Bedőn 45%, Kőrösszegapátiban 40%, Kőrösszakálon 60%, Vekerdén pedig 80%, természetesen ezek mindegyike rendelkezik kisebbségi önkormányzattal.

Összegében véve a békés együttélés, és egymás segítése jellemzi a települések mindegyikén a magyarság és a kisebbség kapcsolatát. Tiszteletben tartják egymás származását, hagyományait és kultúráját, hiszen ezek csak emelik a térség sokszínűségét, sajátosságát.

A térség vallási életében látható, hogy több egyház is működik, de a református és a görög katolikus vallás a legelterjedtebb, aminek magyarázatát a települések történetében kereshetjük. Az ország keleti felében – így Hajdú-Bihar megyében is – őrjáti hatással volt a reformáció, olyannyira, hogy a rekatolizációs törekvések szinte teljesen sikertelenek voltak. Ennek köszönhetően ma is a református vallás a meghatározó ezeken a területeken.

A görög katolikus vallás pedig a románok megjelenésével van összefüggésben. Mint láthattuk, a határmenti helységeken jelentős arányban élnek román nemzetiségűek, akik többségében ezt a vallást képviselik, hiszen a XVIII. században betelepített ortodox oláhok (a román lakosság ősei) a XIX. századra – a pápai fennhatóság elfogadásával – fokozatosan áttértek a görög katolikus hitre. A következő táblázatban összefoglaltuk a vizsgált települések lakosságának vallási hovatartozására vonatkozó adatokat.

5. táblázat: A vizsgált települések vallási összetétele

	református	római katolikus	görög katolikus	baptista	más vallású	ateista
Ártánd	90 %	3 %	-	-	2 %	5 %
Bedő	14 %	7 %	70 %	-	-	9 %
Biharkeresztes	90 %	8 %	-	1 %	-	1 %
Darvas	38 %	9 %	10 %	-	40 %	3 %
Körösszakál	43 %	8 %	0,6 %	0,9 %	37,5 %	10 %
Körösszegapáti	50 %	25 %	-	15 %	-	10 %
Létavértes	többség	néhány	kevesebb	-	-	néhány
Mezősas	99 %	0,5 %	0,5 %	-	-	-
Pocsaj	többség	néhány	kevesebb	-	-	néhány
Szerep	többség	néhány	néhány	néhány	-	-
Vekerd	8 %	7 %	80 %	-	3 %	2 %
Zsáká	93 %	-	6 %	-	-	1 %

(Forrás: KSH 2001,1998; önkormányzati adatok)

A helységek lakosságának túlnyomó többsége tartozik valamilyen egyházhoz, ám ennek ellenére a hitélet nem nevezhető aktívnak. Az ifjúság körében – országos szinten – egyre kevésbé jellemző az ún. hagyományos vallásgyakorlás, a rendszeres templomba járás háttérbe szorult, napjainkban már csak a legidősebb korosztály őrzi ezt a szokást. Mindez nem jelenti azt, hogy a felnővekvő nemzedék ateista lenne, inkább csak sokkal individuálisabb útfát választják a lelki életnek is. Vekerden például havonta tartanak istentiszteletet, és akkor is csak kb. 10-en vannak, ellenben Bedő életében nagyon fontos szerepet tölt be a hitélet. A tizenkét település mindegyikében vannak templomok, sokuk műemlék jellegű (pl. Pocsajon). A gyermekek hittan oktatását általában az általános iskolák keretén belül oldják meg.

Egészségügyileg bár a megye egészét tekintve – főként Debrecen kiemelték szerepéből adódóan – az egészségügyi ellátás jónak mondható, ezeket a településeket vizsgálva súlyos hiányosságok fedezhetők fel. A helységek egyikén sincs például kórház és mentőállomás, így ezeket a szolgáltatásokat Berettyóújfaluban – a térség ilyen jellegű központjában – lehet igénybe venni.

A két város (Biharkeresztes és Létavértes) – 3-3 háziorvosával, 2-2 fogorvosával, gyógyszeráruival, állandó védőnői szolgálatával és orvosi ügyeletével – kifejezetten jó ellátottsággal rendelkezik, sőt, érdemes kiemelnünk Létavértes számítógépes labori szolgáltatását, amelynek eredményeként a betegeknek a leletekért nem kell Debrecenbe utazniuk. Ráadásul rendelkezik gyermek-szakorvossal, és heti gyakorisággal nőgyógyászati szakrendelés is a betegek rendelkezésére áll (Önkormányzati adatok).

Elfogadható továbbá Darvas, Körösszegapáti, Pocsaj, Szerep és Zsáká egészségügyi helyzete annál fogva, hogy rendelkeznek saját háziorvossal, gyógyszerházzal, állandó védőnői szolgálatával és orvosi ügyelettel, valamint Körösszegapáti és Pocsaj településeken fogászati rendelés is működik.

A további öt falu – Ártánd, Bedő, Mezősas, Körösszakál, Mezősas és Vekerd – ellátottsága viszont annál aggasztóbb képet mutat. Rendkívül hátrányos helyzetűt bizonyítja, hogy még csak saját háziorvosuk sincs; heti 1-3 alkalommal van rendelés, amelyet Ártándon és Bedőn egy Biharkeresztesről, Körösszakálon és Mezősasban egy Körösszegapátiból, Vekerden pedig egy Darvasról kihelyezett orvos lát el. Ugyanez a helyzet az orvosi ügyelettel és a védőnői szolgálattal, illetve nagy problémát jelent a gyógyszerházzal hiánya.

Az egészségügy fejlesztése egyre sürgetőbb feladat, hiszen mint az a demográfiai elemzésből is kiderült, ezeken a településeken a lakosság nagy hányadát az időskorúak teszik ki, akik leginkább igénylik az orvosi ellátást. A háziorvosok és gyógyszerházzal hiánya így igen nagy gondot okoz, akadályozza egy alapvető szükséglet – az egészségügyi ellátás – kielégítését.

Minden település jövőjének egyik meghatározó tényezője oktatási helyzetének milyensége. Alapkövetelmény lenne az óvodai és általános iskolai képzés biztosítása, amely sajnos még napjainkban sem valósult meg minden településen. Ezt példázza Vekerd, ahol mind az óvodai gondozás, mind az alapfokú oktatás hiányzik, illetve Ártánd, ahol ez utóbbit jelentősen hiányosságok. A gyermekek így napi ingázásra kényyszerülnek – Vekerdről Zsákára, Ártándról Biharkeresztesre –, amelyhez az önkormányzat biztosítja az iskolabuszokat. Ezek a tényezők sajnos erősen negatív irányba befolyásolják az érintett települések demográfiai tendenciáit, hiszen nem csoda, ha az ilyen hiányosságokkal küszködő helységekről az ifjúság a jobb feltételeket kínáló városi térségekbe telepedik le.

A kutatott helységek többségében az alapfeltételek adottak, sőt a román kisebbséggel rendelkező települések mindegyikén biztosított a román nyelv tanítása is. Ám a gyerekek létszáma egyre csökken (általános iskolások létszáma 100 fő alatti), így az intézmények fenntartása is egyre nagyobb nehézséget okoz. Kívételt képez ilyen tekintetben a pocsaji óvoda és általános iskola, amely oktatási intézményekben reformpedagógiai mód-

szereket alkalmaznak. Ezzel meglehetősen sok gyermeket vonzanak: az óvodások létszáma 180 fő, az általános iskolásoké 370 fő, amely magasan meghaladja a térségre jellemző átlagot (Önkormányzati adatok).

Városok lévén az oktatás tekintetében is Biharkeresztes és Létavértes van a legkedvezőbb helyzetben. Viszonylag nagy létszámú óvodával és általános iskolával (Létavértes kettővel is) rendelkeznek, illetve a tizenkét település közül egyedül Biharkeresztesen van *középfokú oktatás*. A Bocsai István Gimnázium, Szakképző Iskola és Diákotthon 15 település diákjait vonzza; a 271 tanuló oktatását 17 pedagógus végzi. A Református Egyház működtetésével Zeneiskola is van a városban, valamint alkalmanként felnőttképzési programokat (ezüst/arany kalászos gazdaképzés, felzárkóztató képzés a roma kisebbség számára) is igénybe vehet a lakosság (Önkormányzati adatok).

Mindegyik településen – lehetőségeikhez mérten – igyekeznek az oktatási intézmények minél több fakultatív kulturális, és sportszakkört, rendezvényt szervezni, valamint az adott lehetőségeket folyamatosan fejleszteni, amelyben sajnos az anyagi források hiánya jelentősen akadályozza őket.

A települések *kulturális életének* befolyásoló tényezői a már tárgyalt gazdasági, politikai és nemzetiségi-demográfiai jellemzők; ez utóbbi különösen érvényre jut a határmenti térségekben, így a megye bihari részén is. Az önkormányzatok alacsony központi költségvetéséből adódóan csak keveset tudnak költeni ilyen téren is, ám az egyre bővülő *pályázati lehetőségeknek* köszönhetően lehetőség nyílik ezek kibővítésére. Már említettük a civil szervezetek – alapítványok és egyesületek – fontos szerepét, ezt jelen esetben is meg kell tennünk. Általuk jóval több pályázat elérhető, és mivel ezeknek a helységeknek a nagy része rendelkezik nemzetiségi kisebbséggel és a hozzájuk kapcsolódó civil szférával, lehetőségeik még inkább növekednek. Ennek oka, hogy mind az állam, mind az Európai Unió egyre nagyobb mértékben támogatja a nemzetiségi hagyományőrzésére, kulturális értékeinek továbbadására irányuló tevékenységeket. A folyamat a kutatott helységekre is rányomja bélyegét, szerencsére pozitív értelemben.

Sajnos a csekély anyagi források (és egyéb körülmények) következményeként napjainkban is vannak olyan települések, amelyek *nem rendelkeznek saját művelődési házzal*, ebből fakadóan kulturális életük is meglehetősen korlátozott. Ide tartoznak a vizsgált helységek közül Mezősas, Pocsaj, Szerép és Vekerd. A négy falu közül kivételt képez Vekerd, itt a falugondnokság, és a Nemzetiségi Klub vezetésével viszonylag aktív élet folyik. Évente kerül megrendezésre például a Kulturális Napok különböző konferenciákkal kiegészülve, a Nemzetiségi Ifjúsági Napok, valamint a Zsákával közösen szervezett Ikonfesztó tábor. Terveik között szerepel a továbbiakban egy tájház és egy teleház kialakítása (Önkormányzati adatok).

A települések nagyobb hányada viszont ÓBédő, Biharkeresztes, Kőrös-szék és Zsáká ráadásul csatlakozott a teleházprogramhoz is, amellyel korszerű lehetőségeket biztosít a fiatalabb és az idősebb korosztály számára egyaránt. Mindenhol találhatunk vagy néptáncscsoportot (pl. Kőrös-kálán), dalkört (pl. Darvason), vagy diákszinglászó csoportot (pl. Pocsajon), amelyek rendszeresen részt vesznek országos és nemzetközi találkozókon, és amellett, hogy elősegítik az ősi hagyományok továbbélését, öregbítik is településük hírnevét. Itt érdemes kiemelni a *nemzetiségi hagyományőrzésre* irányuló csoportok és egyesületek tevékenységét, amelyek működésükkel nagyban hozzájárulnak a térség sokszínűségének megtartásához. A Létavértesi Román Kulturális Egyesület például aktívan közreműködött a nagyváradi Kőrös Múzeum és a debreceni Déri Múzeum közös rendezésű kulturális programjának megszervezésében, Biharkeresztesen évente megrendezésre kerül a Nemzetközi Képzőművészeti Alkotótábor, valamint a Bihar-Bihor Expo, de megemlíthetjük a zsákai Román Nemzetiségi Közművelődési Szakemberek Konferenciáját is.

Többségében jellemző a helységek életét felpozícióba hozó hagyományos farangsági bálók, és szüreti felvonulások rendezése is, illetve a gyermekek részére – általában az iskolával közösen – szervezett versenyek, vetélkedők, kézműves foglalkozások, kirándulások és néhány helyen (pl. Darvason, Létavértesen vagy Zsákán) nyári táborok.

A *kulturális emlékek* jelentős szerepet játszhatnak az idegenforgalom felendítésében, illetve a települések értékeinek megőrzésében. Szinte minden településnek műemlék jellegű a temploma, nagy értéket képvisel továbbá a zsákai Rhédey kastély múzeuma, Létavértes tájháza és az agrár-ipari műemlék jellegű élővíz fölé épített vágóhídja, amely ma is üzemel. Ugyanitt élt a XIX. században az Irinyi család – Irinyi János, a biztonsági gyufa feltalálója, és testvére, Irinyi József, a 12 pont megfogalmazója, emeléküket önálló családi sírkertjük őrzí (Süli-Zakar 1998).

A fentiekben leírtak alapján érdemes lenne tehát nagyobb figyelmet szentelni a bihari térség kulturális értékeinek, annak minden sajátosságával együtt – gondolok itt a nemzetiségi kulturális hagyományok tiszteltben tartására, illetve azok őrzésére és áthagyományozására. A terület települései az európai uniós pályázatokon keresztül nagy segítséget kaphatnak, hiszen akciós programjaikban kiemelten foglalkoznak az elmaradott, illetve nemzetiségi kisebbségekkel rendelkező térségek támogatásával. Ezeknek a forrásoknak a kiaknázásával sikerülhet a felzárkózás és a kulturális továbbélés.

Összességében elmondható, hogy a települések elsődleges célja a *komplex gazdasági, társadalmi és ökológiai fejlesztés*, amely hosszabb távon a népesség megtartására irányulnak. A *gazdasági versenyképesség javításához* szükséges a mezőgazdaság versenyképességének növelése, a kistermelők növénytermesztésre (illetve egyes helyeken gyógynövénytermesztésre) való ösztönzése, az extenzív állattartás támogatása, és a pályázati lehetőségek tudatosítása. A *foglalkoztatás és munkahelyteremtés növelése érdekében* elengedhetetlen a helyi termelő-, feldolgozó-, illetve ipari tevékenységek élénkítése, a határmenti gazdasági együttműködés kiépítése, az idegenforgalmi, turisztikai lehetőségek minél jobb kihasználása, ehhez pedig az infrastrukturális feltételek fejlesztése. A népességmegtartás szempontjából kiemelkedő fontossággal bír az ifjúság tanulási lehetőségének biztosítása, amihez minden helységben minél jobb kihasználása, ehhez pedig *ségének erősítése* szükséges. Így tehát mindenütt legalább az alapfokú oktatást, valamint annak tárgyi és személyi feltételeit biztosítani kellene, jó lenne minél több településen középfokú oktatást is beindítani, és nem utolsósorban több figyelmet kellene szentelni a felnőttképzés – munkanélküliek át-, és továbbképzése – kialakítására. A kulturális igények kielégítése érdekében – ahol még nincs – gyakori cél a teleházprogramba való bekapcsolódás, amely megfelelő teret adhat a fiatalabb korosztály színvonalas szórakozásának is. A térségben kiemelt jelentőséggel kell foglalkoznunk a *környezetvédelem* kérdésével, hiszen a táj sajátos értékeinek védelme mindannyiunk feladata. Ehhez elengedhetetlen a bihari települések *infrastrukturális fejlesztése*, a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, a központi szennyvízhálózat kiépítése, valamint a szél- és geotermikus energia hasznosítása. A *lakosság életkörülményeinek javításához* továbbá hozzájárulhat a családsegítő és ifjúsági gondozás, a hátrányos helyzetűek támogatása, az etnikai kisebbségek célkitűzéseinek támogatása, a lakossági kötődés erősítése. Ezek a pontok tehát távlati célként szinte mindegyik települési önkormányzat programjában megtalálható. A lelkesedés és az elhivatottság nem is hiányzik, viszont gondot okoznak az anyagi források előteremtésének lehetőségei, hiszen az államtól kapott központi juttatások a települések fenntartásához sem elegendőek.

Mivel Magyarország immár tagja az *Európai Uniónak*, fokozottan törekednie kell az általa meghatározott színvonal elérésére, az ország életének minden területén. Magyarországon sajnos általános tendencia – különösen annak keleti térségében – a falvak, kisebb települések helyzetének fokozatos romlása, amely folyamat megfordítása az állam egyre sürgetőbb feladatává vált. Az Európai Unió programjai szerencsére egyre több olyan pályá-

zati lehetőséget biztosítanak, amelyek segítségével lehetőség nyílik a hátrányos helyzetű területek felzárkóztatására. A települések és térségek vezetőségének kellő odafigyelésével és aktívásával ezeknek a pályázatoknak az elnyerése olyan alapot képezhet mind a fejlesztések, mind a külföldi kapcsolatok kiépítésének terén, amelyekkel a már évtizedek óta szenvedő területek új erőre kaphatnak, és valóban európai szintű életszínvonalat biztosíthatnak a lakosság számára.

Ilyen jellegű az Európai Unió 1996-ban elindított *Phare CBC* programja, amelyből elnyerhető források jelentősen hozzájárultak a határmenti megyék kapcsolatainak fejlődéséhez. Az európai szintű történelmi folyamatokat tekintve látható, hogy a határok nélküli Európa eszméje mind nagyobb teret nyer az európai államok politikájában, az Európai Unió támogatási rendszerében fokozott hangsúlyt kap a „régiónok Európája”. Ez a program pedig új fejezetet nyitott a határmenti együttműködésben. A határon átnyúló kapcsolatok intenzívebbé válása többnyire „alulról” jövő kezdeményezésként indul, amelynek a határterületek lakói a mozgatói. Ennek oka, hogy a területek, felismerve helyzetükből adódó hátrányaikat, olyan szöveget igyekeznek létrehozni, amelyek a közös érdekszféra alapján szerveződve a határon átnyúló együttműködés fejlesztését tűzi ki célul. Ezzel hozzájárulnak a térség gazdasági – illetőleg társadalmi – életének javításához, egy jobb és biztonságosabb jövő megalapozásához.

A lehetséges települések elemzése SWOT analízissel

Körei Anikó-Majoros Anita

A lehetséges települések irodalmi feldolgozását követően a szemináriumi csoportmunka keretében öt településre szűkült le a kör. Ezen települések: Létavértes, Körösszegapáti, Körösszakál, Pocsaj és Vekerd. A SWOT analízis négy tényezőjére koncentráltan készítettük el az egyes települések elemzését. Az egyes elemek sorba vételénél azonban azt vettük észre, hogy sokszor, ami az egyes települések erőssége, az egyben lehetőséget is jelent, illetve gyengeségeik egyben veszélyforrást is jelentenek.

LÉTAVÉRTES: 7680 fő

Erősségek:

- + a magyar-román határ mentén fekszik;
- + közintézményekben nincs hiány (tájház, művelődési központ, szertetőthon, szociális otthon, sporttelep, könyvtár);
- + az egészségügyi ellátás magfelelő, van mentőállomása is;
- + a fiatal munkaképesek aránya magasabb a megyei átlagnál;
- + a népesség főbb korcsoportonkénti megoszlása is magasabb a megyei átlagnál: egészséges korszerkezet;
- + kedvező a lakosság műveltségi színvonala;
- + 1991-től létezik a Létavértesi Román Kulturális Egyesület, ma 36 tagja van;
- + a könyvtárnak 250 kötetből álló román nyelvű szépirodalma van;
- + kiépült kapcsolata a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségével;
- + több jeles román alkotószemélyiség élt a településen (pl. Iosif Vulcan, Justin Poppin), akikről minden évben megemlékeznek;
- + 1990 óta testvérváros Székelyhíd.

Gyengeségek:

- az elmúlt években nőtt a munkanélküliség;
- a Létavértesi Román Kulturális Egyesület tagjai közül 1-2 ember be-
széli a nyelvet;
- nincsen román kisebbségi önkormányzat.

Lehetőségek:

- ? új vállalkozások létrehozhatók a helyi humán erőforrásra építve;
- ? kapcsolatai erősíthetők a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségével;
- ? itt élt jeles román alkotószemélyiségeire múzeumok, kulturális tevé-
kenységek alapozhatók;
- ? testvérvárosi kapcsolatai erősíthetők.

Veszélyek:

- ! kevesen beszélnek a román nyelvet; nincs is rá igény.

KÖRÖSSZEGAPÁTI: 998 fő

Erősségek:

- + a román határtól 2-3 km-re fekszik;
- + 2002 nyarán adták át a felújított görög katolikus templomát;
- + egészségügyi alapellátása jó;
- + 40%-a román nemzetiségű, 20%-uk gyakorolja a nyelvet és a vallást;
- + etnikumok békés egymás mellett élése jellemzi;
- + fiatal és energikus görög katolikus papjuk van;
- + 1994-től van román kisebbségi önkormányzata van 3 taggal, feladatai: kulturális élet tervezése és szervezése, hagyományápoló rendezvé-
nyek támogatása, ezekhez a források megszerzése;
- + a környék román kisebbségi önkormányzataival közösen szerveznek
programokat, pl. román nyelvet oktató tanárok találkozóit;
- + az emberek elégedettek az önkormányzat munkájával;
- + 5 éve létezik a Körösszegapáti Románok Egyesülete, amelynek felada-
tai: kulturális programok és utazások szervezése;
- + van nemzetiségi felnőtt ének- és gyermek táncsoport;
- + minden gyermek tanulja a román nyelvet, alsó tagozatban heti két
órán, felső tagozatban heti három órán, amit román képzéssel
rendelkező pedagógus tanít;
- + van művelődési központ színházteremmel;
- + a könyvtár 7000 kötetének 10%-a román nyelvű szépirodalom;
- + az óvodai nevelés része a nemzetiségi lét megismerése, gyakorlása, az
óvodában román képzéssel rendelkező pedagógus dolgozik;
- + minden évben nemzetiségi hetet tartanak „Tavaszi Ünnepek” cím-
mel, ahol román nyelven énekelnek, szavalnak, rövid jeleneteket és
néptáncokat adnak elő;
- + a gyermektáncsoportnak saját népviselete van
- + a községnek két testvérközsége van Romániában 1992 óta Vaskóh
(Vascau), 1996 óta Körösszeg.

Gyengeségek:

- nincs szennyvíz-csatormahálózat;
- az óvodáskorú gyermekek száma évről-évre csökken;
- a tanulók száma is évről-évre csökken, a legnagyobb osztálylétszám: 14 fő;
- nem jellemző a román népviselő, még időseknél, ünnepekkor sem;
- a román népi lakberendezések csak itt-ott fordulnak elő;
- népművészetek formái, népi kismesterségek már nincsenek jelen a településen.

Lehetőségek:

- ? a falusi turizmus kialakulásában van;
- ? a község két romániai testvérközségével kapcsolatai tovább erősíthetők;
- ? a román kisebbségi önkormányzat a környék román kisebbségi önkormányzataival közösen további programokat szervezhet;
- ? a Körösszegapáti Románok Egyesülete bővítheti feladatkörét és tagságát;
- ? nemzetiégi felnőtt énekkara és gyermek táncscsoportja fejlesztendő;
- ? a román nyelv megőrizhető;
- ? művelődési központja jó teret nyújthat más tevékenységekhez is;
- ? a könyvtár jól őrizheti a román irodalmat és irodalmi nyelvet.

Veszélyek:

- ! útfelújításokra folyamatosan szükség lenne, de csak a leg súlyosabbakra ad pénzt a kormány, saját keretük nincs, elzártaság érvényesül bizonyos mértékig.

KÖRÖSSZAKÁL: 913 fő

(Ennél a falunál az erőseket a lehetőségekkel, a gyengeségeket pedig a veszélyekkel azonosnak találtuk.)

Erősségek, lehetőségek:

- + a magyar-román határ dél-keleti peremén fekszik;
- + a falu kétnyelvű;
- + van görög keleti templom;
- + vasárnaponként kétnyelvű igehirdetés van;
- + a '90-es évek végétől fejlődésnek indult a falu, amelyhez az emberek pozitívan állnak hozzá;
- + a faluban nincsenek nagy ellentétek;
- + a román kisebbségi önkormányzat vezetője lelkes.

Gyengeségek, veszélyek:

- gyorsan csökkenő népesség;
- az iskolában tanulók létszáma folyamatosan csökken, egy-egy osztályban 12-13 gyermek van;
- kevés a munkalehetőség - magas a munkanélküliség.

POCSAJ: 2800 fő

Erősségek:

- + 1998-tól van román kisebbségi önkormányzata, amely 5 főből áll, vezetője a polgármester;
- + határ menti település;
- + a többség jól beszéli a nyelvet;
- + a Hajdú-Bihar Megyei Kisebbségi Román Önkormányzatok Szövetsége itt ülésezik évente kétszer, céljuk: a román kultúra és hagyományok továbbadása;
- + 2002-től van újra román nyelvi oktatás;
- + évente hagyományőrző esztét rendeznek;
- + 1994 óta testvérközsége a romániai Budureasa.

Gyengeségek:

- a lakóépületek felújításra szorulnak;
- a görög katolikus templomban nincs román nyelvű szertartás;
- a munkanélküliség aránya kb. 30-40%-os.

Lehetőségek:

- ? a Hajdú-Bihar Megyei Kisebbségi Román Önkormányzatok Szövetsége itteni ülései által erősíthető a lobbytevékenység;
- ? hagyományőrző estjük továbbfejleszthető;
- ? romániai testvérközségével a kapcsolat fejlesztendő.

Veszélyek:

- ! a nagy munkanélküliségi aránya veszélyezteti a település népességmegtartó erejét.

VEKERD: 178 fő

Erősségek:

- + a lakosság 80%-a vallja magát románának;
- + a 18. század végén épült, Közép-Európában egyedülálló ortodox temploma van;
- + vallási összetételben 80% ortodox;
- + románok, magyarok és cigányok békés együttélése jellemzi;

- + büszkék származásukra;
- + a települési önkormányzat azonos a román kisebbségi önkormányzattal;
- + lelkes, tetterre kész önkormányzat;
- + könnyen megközelíthető;
- + jók a természeti adottságai;
- + nincs belvízveszély.

Gyengeségek:

- nagyon kis lélekszámú település;
- a falu szerepe csekély, a fontosabb intézmények Zsákán találhatóak;
- a 173 főből 100 fő nyugdíjas;
- nincs iskolája és óvodája;
- a román nyelvet kevesen beszélik, használata elenyésző;
- a munkanélküliség 60 %-os;
- a román örökséget csak a valláson keresztül és csak az idősek ápolják.

Lehetőségek:

- ? ortodox temploma turisztikai látványosságra alkalmassá tehető;
- ? a települési önkormányzattal azonos román kisebbségi önkormányzat hatékonyabban tud tevékenykedni a románságról;
- ? lelkes, tetterre kész önkormányzata több feladatot vállalhatna;
- ? jó természeti adottságaik és kellemes pihenőkörnyezete alkalmassá teszi a falusi turizmusra;
- ? mivel nyitottak bármire a fennmaradásért, így hatékonyan bevonhatók új tevékenységekbe.

Veszélyek:

- ! a lélekszám rohamos csökkenése elvándorlás és természetes fogyás révén;
- ! a 173 főből 100 fő nyugdíjas, ami a falu „kihalásával” fenyeget;
- ! a román nyelvet kevesen beszélik, használata elenyésző, elveszhet;
- ! a nagyarányú munkanélküliség rontja a település népességmegtartó erejét.

Az analízis áttekintéséből és elemzéséből a Juhász Erika tanárnő vezetéseivel folyó szemináriumi csoportmunka keretében megállapítottuk, hogy további vizsgálódásra Körösszegapáti és Vekerdi települések a legalkalmasabbak. Körösszegapáti jó helyszíne lehetne már a dokumentumelemzés és a SWOT analízis alapján egy román közművelődési központnak, és tevékenységüket nagy mértékben segíthetné a vekerdi önkormányzat, valamint a települések aktív lakosai és a román emlékeket őrző és átadni tudó idős emberek.

A körösszegapáti interjúk elemzése

Tátrai Orsolya

A szemináriumi munka alapján Juhász Erika tanárnő által egységesre megalkotott interjúvázlat alapján folytatta le tanárnő és hallgatóitársaim (név szerint Kékesi Csilla, Nagy Melinda, Szabó Rita és Virág Szilvia) Körösszegapáti interjúvázlatot. (Az interjúvázlat az 1. mellékletben található.) (A teljesség és a külön munka jutalmáért itt nevezném meg a vekerdi interjú készítőit: tanárnő mellett Kenyeres Attila, Kőrei Anikó, Majoros Anita és Szabó Yvett.) A továbbiakban az interjúelemzési tanulmányom teljességében ennek a vázlatnak a pontjai mentén épül fel, bár a beszélgetések ettől némiképpen eltértek, így pl. sorrendiségében, illetve egyes válaszok révén akár a későbbi kérdések egy részének elhagyásával is. Ennek ellenére igyekeztem ezeket egybe rendezni és egységesen elemezni. Az interjúkat tizenhatszáz Körösszegapáti lakossal készítették el, akiket igyekeztünk úgy kiválasztani, hogy válaszaik segítségével több nézőpontból is megvilágíthassuk kérdéscsoportjainkat.

Az interjúalanyok

Megkérdeztük a település kulturális, oktatási és egyházi életének jelentős személyiségeit, illetve helyi illetőségű nyugdíjasokat, akik a múltat illetően is nagy tapasztalattal rendelkeznek.

Neveik:

Blága János, a Román Kisebbségi Önkormányzat elnöke;
Buit József, román nemzetiségű lakos;
Czencz Péterné, román nemzetiségű lakos;
Dani Imre, nyugdíjas polgármester;
Drágulyné Teberdin Mária, a Román Kisebbségi Önkormányzat képviselője;
Gitye János, román nemzetiségű lakos;
Horváth Győzőné, a Családsegítő Szolgálat vezetője, nyugdíjas tanítónő;
Juhász Lóráncné, román nemzetiségű lakos;
Pántya Péter, a Körösszegapáti Románok Egyesületének elnöke, nyugdíjas tanár;
Sáfrátné Berényi Mária, tanítónő;

Sörös Attila, baptista lelkész;

Szabó Károly, református lelkész;

Szántya Sándor, román nemzetiségű lakos;

Szűcs Gyuláné, az Általános Művelődési Központ igazgatóhelyettese, a Román Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese;

Szűcs József, a Nyugdíjasok Klubja vezetője;

Vad Erzsébet, az Általános Művelődési Központ igazgatója;

Varga Gézánné, nyugdíjas jegyző;

Vmrjancsi József, nyugdíjas tanár.

(A jelenlegi elemzésbe nem illesztettük bele, de többször beszélgettünk a település polgármesterével, Sebő Lászlóval, a jegyzővel, dr. Sipos Tiborral és az ortodox esperessel, Sabau Origennel is. Velük azonban időegyeztetési problémák miatt ilyen 13 + 1 kérdéses interjú nem készült el.)

Az interjúalanyok Kőrösszegapátihoz kapcsolódó tevékenysége

A településen jelen lévő két egyház „vezetőjének” véleménye azért fontos, mert – jelen esetben – a nemzetiség valláshoz kötődik. A *református lelkész* – aki tagja az önkormányzati képviselőtestületnek is – a magyarság, a *baptista lelkész*, valamint a görögkeleti templom *nyugdíjas gondnoka* a romániséget képviselik; a falu életében mindketten jelentős szerepet töltenek be.

Az *oktatás szervezői* közül három tanárnőt kérdeztünk meg; közülük kiemelném Vad Erzsébetet, az Általános Művelődési Központ (továbbiakban ÁMK) és így egyben az általános iskola igazgatónőjét, aki rengeteget tesz a közművelődés területén a román kultúra és hagyományok ápolásáért és átörökléséért. Sáfránné Berényi Mária az általános iskola román nyelvtanára, valamint a furulya szakkör oktatója, Drágulyné Teberán Mária pedig tanári állása mellett tagja a Román Kisebbségi Önkormányzatnak és az Országos Román Kisebbségi Önkormányzatnak is. Szűcs Gyuláné óvónő, közoktatás-vezető, és az ÁMK igazgatóhelyettese, de román nyelvet is tanít az általános iskola alsó tagozatában. Horváth Gyözőné a *családsegítő szolgálat vezetőjeként* a szociálisan rászorult lakosok érdekeit képviseli, így ő irányítja az idős korúak ellátását, illetve a gyermekvédelem szervezését is. Blága János a *kisebbségi önkormányzat elnöke*, és az ortodox egyház kántora, Dani Imre a *nyugalmazott polgármester* és a Román Egyesület alapító tagja, Varga Gézánné *nyugdíjas jegyző*, Szűcs József a *nyugdíjasok kör vezetője*, Pántya Péter a *Román Egyesület elnöke*; mind-mind jeles személyiségek Kőrösszegapátinak, de a többi öt *nyugdíjas* lakos is éppúgy részt vett, vagy ma is részt vesz a közösségi élet különböző területein – pl. énekkari tag.

Vélemények az oktatás helyzetéről

A helyi oktatással általában a megkérdoztetettek mindegyike meg volt elégedve. Részletesebb információval a tanármű és a kisebbségi önkormányzat vezetője szolgált, hiszen ő közvetlenül is érintettek a kérdések illetően.

A környező települések iskoláihoz, illetve a helység adottságaihoz – például a tanulók létszámához – képest az *oktatás feltételei igen jók*. Az iskola jól felszerelt segédeszközökkel, minden teremben van televízió, videomagnó, írásvetítő; szemléltető eszközök és megfelelő szakkönyvek is rendelkezésre állnak ahhoz, hogy az oktatás színvonala megfelelő legyen. Ehhez adott az *oktatói gárda* is, valamennyien pedagógusi végzettséggel, diplomával rendelkeznek; az informatikát ECDL vizsgával tanítják, az angol nyelvtanár pedig Debrecenből, azt ILS nyelviskolától jár ki Kőrösszegapátiba. Csupán történelem és rajz szakos oktatóból van hiány, de a szomszédos településekről átjárnak tanárok, így ez sem jelent problémát. A pedagógusok a kis tanulói létszámnak köszönhetően differenciáltan dolgozhatnak, egyénenként is tudnak foglalkozni a gyerekekkel, amelynek sikere a versenyeken való helytállásban és a továbbtanulást illetően is megmutatkozik.

Az átlagosnál sokkal jobb feltételek abból adódnak, hogy 150-170% *közzötti normatívával* dolgoznak a hasonló kistérségekhöz képest. Ez a nemzetiségi nyelvoktatásnak köszönhető, mivel az állam pozitív diszkriminációval biztosítja a normatívát. Ezen kívül minden évben igényelnek kiegészítő költségvetési támogatásokat, illetve a nemzetiségi iskola fejlesztésére pályázati úton nyertek berendezési tárgyakat, a nyelvi labor és a tornaterem kialakításához szükséges pénzeszegeket.

A román nyelv oktatásáról

Mint azt Dani Imre nyugalmazott polgármestertől megtudtuk, 1978-ban szűnt meg Kőrösszegapátiban a román nyelvi tagozat, és indult el kísérleti jelleggel az országban akkor példaértékűnek mondható oktatás, a *román második idegen nyelvként való tanítása*, amely minden gyermekre vonatkozott; ez a forma immár 25 éve működik.

A két nemzetiségi óvodában képestített óvónő segítségével már az *óvodában* elkezdődik a nemzetiségi nyelv oktatása. Az általános iskola első osztályában, a kezdő szóbeli szakaszban is ők foglalkoznak gyerekekkel. Írni és olvasni ugyanis először magyarul tanulnak meg, románul verseket, dalokat, táncokat és szavakat sajátíthatnak el, majd a második osztálytól kezdve kezdődik a hagyományos román nyelvoktatás. Ez az oktatási tör-

vény által is elfogadott *kettő plusz kettő rendszerre* épül: két óra nyelvi óra, a másik kettő pedig népszerű és hagyományörzés.

A legutóbbban jónak tartják ezt az oktatási formát, hiszen csak így tudják életben tartani a nyelvet. A nagy mértékű asszimilációból adódóan a román nemzetiségű családokban is kevesen beszélnek a román, sőt a legidősebb korosztály is alig használja azt. Emiatt a gyerekek nagyon gyér szókinccsel érkeznek az iskolába, illetve a nyelvhasználat is háttérbe szorul. A település vezetősége már próbált táborot szervezni a helyzet javításának érdekében, hiszen több román településsel is jó kapcsolatban van, ám a kedvezőtlen anyagi feltételek miatt ez nem valósulhat meg.

Az oktatási formával kapcsolatos *vélemények* azonban részben *megoszlottak*; sokan – főleg a magyarok közül – jobbnak látják, ha tagozatos vagy iskolán kívüli rendszerben oktatnák csak a román nyelvet, de ők is tudomásul veszik, hogy már csak az iskola finanszírozása miatt is szükséges a jelen rendszer. Ezen kívül *előnyt jelent* a továbbiakban a gyerekeknek a nyelvismeret a határ közelsége, a nyelvvizsga letételének lehetősége, és az Európai Unió csatlakozás szempontjából is. Elképzelhetőnek tartják a felnőttoktatás keretein belül is a nemzetiségi nyelv oktatását, hiszen lenne rá igény, és a Magyar Nemzeti Etnikai Kisebbségi Közalapítvány pályázatainak segítségével ezt meg is lehet valósítani.

A helyi könyvtárról

A helyi könyvtár az ÁMK intézményi egysége. Már évek óta nem rendelkezik főállású könyvtárossal, egy magyar szakos tanárnő látja el az ezzel kapcsolatos teendőket. Heti kétszer három órát van nyitva három órát, több időre nincs igény. Főleg az általános iskolás gyerekek látogatják, de gyakran megfordulnak középiskolások, egyetemi és főiskolai hallgatók is a könyvtárban; a felnőttek és az idősek viszont ritkán veszik igénybe szolgáltatásait; összességében véve *alacsony az olvasói létszám*.

A *könyvtári állomány* kb. 9000 kötetes, amelyet állandóan próbálnak fejleszteni pályázati úton, illetve az anyasorzággal, Romániával való jó kapcsolat kiaknázásával. A könyvtárnak ugyanis van egy kb. 800 kötetes *nemzetiségi kisönyvtára*, amelynek egy része Gyuláról letéti állomány, másik részét pedig a debreceni Megyei Könyvtártól kapták állománybővítésre. Új könyvek csak kis számban jelennek meg, mivel a román nyelvű irodalom iránt alig van érdeklődés. Nagyon kevesen tudnak románul olvasni, és akik tudnak is, inkább a Gyulán megjelenő két nemzetiségi folyóiratot olvassák.

Egy esetleges néprajzi múzeumról

Mint azt megtudtuk, még a *rendszerváltás előtt tervezték egy tájház jellegű falumúzeum kialakítását*, ehhez az önkormányzat megvásárolt egy 1800-as években készült parasztházat. A községben sikerült összegyűjteni az emléktárgyakat, bútorokat, népviseletet, szötteket stb., de a békéscsabai Munkácsy Múzeum, és a debreceni Déry Múzeum vitát kavart az emléktárgyak listáját illetően, és az ügy addig húzódott, hogy az épület tönkrement, le kellett bontani. A régiségek nagy része elkallódott, vagy széthordták a vándorcigányok.

A megkérdőjelezett – két kivételtől eltekintve – mindannyian szükségesnek és *megvalósíthatóknak tartják* egy néprajzi jellegű múzeum kialakítását, amíg még vannak olyan tárgyak, amelyeket összegyűjthetnek, illetve amíg nem mosódnak teljesen össze a román és a magyar kultúra elemei. Muzéális jellegű néprajzi gyűjtemény – szöttek, rokka, járom, favilla, népviselet stb. – található az óvoda vezető óvónői irodájában, amelyet igyekeznek folyamatosan bővíteni, és amely nemcsak a román, hanem a magyar hagyományok őrzésére is hivatott. Körösszegapátiban a népi mesterségek már nem élnek, de még akad néhány idősebb néni, aki híméz és horgol is jellegzetes román mintával; ennek is ki lehetne használni hagyományörző jellegét.

Mindenképpen érdemes lenne tehát a még meglévő tárgyi emlékeket összegyűjteni, és egy múzeumban kiállítani, ebben a lakosok is szívesen segítségre lennének a szervezőknek.

A hagyományok ápolásáról

A hagyományok ápolása különösen fontos szerepet tölt be a település életében, amely főként a néptáncsoport és az énekkar működésében nyilvánul meg. Körösszegapát – lévén nemzetiségi település – leginkább a román kultúra életben tartására fekteti a hangsúlyt. Már az óvodában népi játékokat, néptáncokat tanítanak a gyerekeknek. Iskolás koruktól pedig tagjai lehetnek a *helyi néptáncsoportnak*, ahol a bihari néptáncokat egy nagyváradi mester-koreográfus irányításával sajátíthatnak el. Az elmondások szerint erre mindig is volt igény, a fiatalok szívesen táncolnak, és szülők is örömmel küldik ide gyermekeiket. A településnek van egy „Harmónia” nevű felnőtt vegyes *énekkara*, amely tíz éve az egyházi kórusból alakult. Magyar és román dalokat, egyházi és komolyzenei műveket egyaránt előadnak, munkájukat a Bihar Megyei Kulturális Központ által küldött nagyváradi karnagy irányítja. Sikerküket mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a térségben minden nagyobb nemzetiségi rendezvényre kapnak meghívást, ahogy a néptáncsoport is.

Ezeket kivül rendszeresen tartanak a gyerekeknek *hágyományörző foglalkozásokat*, egyházi ünnepek alkalmával – húsvétkor, pünkösdkor, karácsonykor – *játszóházat*, és minden évben megrendezik a *falunapot* és a *testvértelepülések találkozóját*.

A *programok szervezését és a pályázatiírást* az ÁMK végzi a kisebbségi önkormányzat és az általános iskola közreműködésével, illetve jelentős támogatásban részesülnek az etnikai közalapítvány és az országos önkormányzat részéről is. A lakosság igényli az ilyen jellegű rendezvényeket, de észrevételeik szerint egyre kevésbé nagyszabásúak, valamint szeretnék, ha a megélő programok változatosabbak lennének, és nyitnának az idősebb korosztály felé is. A kulturális élet alakulásának tendenciáit az anyagi körülmények sajnos negatívan befolyásolják, de gondot jelent a település fiataljainak hozzállása is, hiszen miután továbbtanulnak és elhagyják szülőfalujukat, csak igen kevesen foglalkoznak nemzeti és kulturális ápolásával.

A helyi médiumokról

A *műltat tekintve* érdemes megemlíteni, hogy néhány éven keresztül az iskola az ÁMK berkein belül ún. „ÁMK Hírmondo” című 20-22 oldalas lapot jelentetett meg negyedévente. A gyerekek írásait, az ő segítségükkel elkészített interjúkat, érdekességeket, az iskolai és települési rendezvények eseményeit tartalmazta. Az általános iskola tanárai segítettek ebben, a példányokat fénymásolóval sokszorosították, de miután a munkálatokat szervező tanár már nem tudott segíteni, az egész abbamaradt.

Az önkormányzat anyagi lehetőségek híján nem tud saját lapot megjelentetni, csupán egy szórólap jellegű néhány oldalas tájékoztatót adnak ki „*Apáti Hírmondo*” címen. Az önkormányzati híreket, a benyújtott és az elnyert pályázatokat, a várható iskolai és települési rendezvényeket, és a lakosság számára szóló fontos információkat tartalmazza. Szükség esetén *szórólapokat, plakátokat* készítenek, mivel hangosbemondó nincs. Sokan előfizetnek a „Gyulai Krónikára”, valamint figyelemmel kísérik a román televízió adásait is.

A térségi román együttműködésről

Az országos önkormányzatot keresztül minden román lakta település tartja a kapcsolatot egymással, de a kisebbségi önkormányzatok és a települési vezetőség is rendszeresen találkoznak. A Bihar megyei településekkel jó kapcsolata van Körösszegapátnak, a Bihar Megyei Önkormányzatok Szö-

vetsége által több közös *program* is megszervezésre került: könyvtári találkozó Zsákán, Vekerden falunap, Körösszegapátna sportnapok, de érdemes megemlíteni a Barátság-kupát Prieten, az oktatási intézmények mesemondó, prózamondó és szavaló versenyét, a vetélkedőket, illetve a nagyszabású gyulai táncos összejövetelt, a Perenyicát. Ezek mind lehetővé teszik, hogy a térség nemzetiségi településeinek lakossága találkozzon egymással, és *kulturális együttműködésüket erősítsék*. A felnőtt lakosságot azonban csak kevésbé lehet aktivizálni, leginkább az egyházi ünnepek alkalmával, pl. a karácsonyi együtténeklés alkalmával mozgósíthatók.

Gondot okoz továbbá az egyes községek – pl. Körösszegapáti és Körösszákál – közötti rivalizálás, amely ellenére azért élénk kapcsolat áll fenn a helységek között, illetve kiemelkedő testvérvárosi kapcsolata van Körösszeggel és Vaskóval. Természetesen lehetne fejleszteni a kapcsolatokat, de mint sok minden, ez is pénz függvénye.

A romániai támogatásokról

Az országos önkormányzattal kötött *államközi egyezmény* alapján ún. módszertani segítséget nyújt Románia azzal, hogy Nagyváradról a néptáncsoportnak *mesterkoreográfust*, az énekkar számára pedig *karnagyot* biztosít. Az oktatás területén csak Gyulán keresztyül áll kapcsolatban Romániával, így távlati céljai között szerepel egy a bihari térség és Nagyvárad közötti tanfolyamok kialakítása.

Állandó anyagi jellegű anyagi támogatásban nem részesül a település, az ortodox *egyházat* azonban nemrég is nagy pénzüsséggel támogatta az anyaállam, amelyet a görögkeleti templom restaurálására fordítottak. Az *iskolát* is támogatják tankönyvekkel, CD-kel, videokazettákkal, illetve 4-5 évente nyaralást szerveznek Magyarországra és Románia között, Vaskóval pedig állandó élénk kulturális kapcsolatot tart fenn.

Egy román közművelődési központ leírója

Egy román közművelődési központ Körösszegapátna való kialakítását indokolja a *helység földrajzi fekvése*, mivel a bihari térség román települése-
ihez viszonyítva közepesen fekszik, valamint ortodox vallási centrum is, az esperes úr itt székel. A román nyelv tanítási formájával az *oktatásban* is élén járnak, valamint ők rendelkeznek az egyetlen vegyesként működő néptáncsoporttal és énekkarral.

Problémát jelent, hogy az országos önkormányzat egybe fogja Békés, Csongrád és Bihar megyét, de *Bihar érdekelti háttérbe szorítja*, mivel ezen a területen él a legkevesebb román, és itt élnek legkevesebb a nemzetiségi hagyományok. „Másodrendű románoknak” érzik magukat – ahogy azt az egyik interjúalany megfogalmazta. Éppen ezért nagy szükség van Biharban egy román közművelődési központra, hiszen létrejöttével egy magasabb fokú hagyományörzési folyamat indulhatna el, amely összefogná a környéken élő nemzetiségi embereket, sőt, a határon túli térség is be tudna kapcsolódni működésébe. Körösszegapáti pedig azért a legmegfelelőbb település, mert a térségben itt élnek legélénkebben a hagyományok, megfélelő *szakemberekkel*, és olyan aktív és *teljes lakosokkal* rendelkezik, akik képesek minden tudásukkal a hagyomány ápolásáért, megőrzéséért és továbbadásáért tevékenykedni.

A lehetséges román közművelődési központban igényelt rendezvényekről

Általános vélemény a kérdéssel kapcsolatban, hogy a már *meglévő hagyományokat folytatni kell* mindenképp, illetve azokat lehetne bővíteni, és a számukat növelni. Igény mutatkozik az idők részére szervezett programok – pl. kézimunka-kör –, valamint a szórakozást nyújtó rendezvények – kiállítás, író-olvasó találkozó, színházi est, bábszínház – iránt. Ezekhez a feltételek egy része biztosított, hiszen a település rendelkezik színházteremmel, a kultúrház felújított állapotban van. Szükségesnek tartják a lakosok az anyaszággal való kapcsolat erősítését, kirándulások és néprajzi táborok rendszeressé tételét. A román kultúrához való kötődést növelni lehetne a fiatalok és a felnőttek román *nyelvtudásának javításával* – pl. felnőttképzés keretei között megvalósítva –, az óvónők, tanítók, tanárok, néptánc- és zeneoktatók *továbbképzésének* megszervezésével pedig emelni lehetne a művelődéshez, hagyományokhoz kapcsolódó lehetőségek színvonalát. Igények és ötletek tekintetében tehát nincs hiány, csupán a mindig akadályt jelentő pénzügyi háttér hiányzik.

Egyéb közölnivalók

Az egyéb megjegyzések között több lakos is kifejezte a közeljövőben kialakításra kerülő román közművelődési központba vetett bizodalját, és tettere késznek vallotta magát, amely mindenképp pozitív hozzáállást mutat.

Összegzés

A tizennyolc interjúban csak egy-egy kérdést illetően találtunk kisebb eltéréseket, és bár vegyesen kérdeztünk meg magyar és román nemzetiségű embereket, a *vélemények nem ütköztek* egymással. Ez is bizonyítja a két kultúra békés egymás mellett élését.

A magas fokú asszimilálódásból, a fiatalok fokozatos elvándorlási tendenciából adódóan azonban eltűnőben vannak a jellegzetes román, de a magyar népi hagyományok is, így *egyre sürgetőbb* egy román közművelődési központ megalakulása, amellyel össze lehetne fogni a nemzetiségek közösségét, és a sajátos kultúra ápolásának magasabb fokát lehetne megvalósítani. Körösszegapáti lakói minden esetre nagyon aktívnak és lelkesnek mutatkoznak a kérdést illetően, és várják a terv megvalósítását.

A lakosság véleménye egy román közművelődési központ kialakításáról Körösszegapáti községben

Kékesi Csilla

Ez a tanulmány a kutatás egészének kérdőívezéséhez kapcsolódó szegmensét foglalja össze, levonja az abból kikövetkeztethető tényeket: megpróbálom bemutatni a *mintavétel* jellemzőit; majd a *kérdőívek elemzése* következik – az az alapján kimondható *legfontosabb megállapításokkal*. Végül összegezem a *tapasztalatokat*.

A minta – vagyis az adott település háztartásonkénti lakossága – hozzájáróló általánosítva kétféle tény jegyezhető meg: vagy segítő-támogató attitűdöt mutattak a válaszolás felé, a hallgatók érdeklődésére felelve, vagy közömbösen reagáltak. Az előbbi csoport tette ki a minta túlnyomó részét – amely szükségesszerűen járult hozzá a kutatás eredményességéhez –; a köznyós hozzáállás jóval kisebb arányban, de helyenként annál inkább a görbülékenységre kárára volt tapasztalható. Ehhez az utóbbi jelenséghez hozzájárulhatott a tájékozatlanság, a kutatás kimenetelétől, esetleges következményeitől való, téves ismereteken, hiedelmeken alapuló tartás. A kérdőívekről hallott élménybeszámolók összességében a kérdőívezés kellemes, hasznos és eredményes lezajlására engedtek következtetni.

A mintavételről

Körösszegapáti kb. 400 háztartása jelentette a mintát. A cél ezek lekérése volt, azonban a vizsgálódás során már ennek csak mintegy a felére számíthattunk: gyakori az idősekből álló háztartás, a válaszadásra nem kérhető (esetleg nem is otthon tartózkodó) betegek száma is magas; ezen kívül sokan nem állandó lakhelyükön élnek mindennapjaikat, vagy napközben ingáznak munkahelyükre valamely más településre.

Végül kevesebb, mint a felére redukálódott a valóban értékelhető adat-sorok száma: a 135 *eredményes kérdőívezést* 11 hallgató végezte fejenként 10-18 főtől/háztartásban. Egy kérdőív kitöltése kb. 10 percet vett igénybe – minekutána egy napra igyekeztek süríteni a lekérdezés folyamatát. *Juhász Erika* tanárnő és az ottani igazgatónő, *Vad Erzsébet* koordinálásával minden kérdező a falu egy-egy bizonyos részletéért felelt, az ottani háztar-

tások meglátogatásával és lekérdezésével. Egyes utcákban több kérdező megfordult, ha azt logikusan több részre volt célszerű osztani.

A kérdőívezés így a következő részletekben és kérdőívekkel folyt le:

• önkormányzati dolgozók	Radványi Réka
• élelmiszerbolt	
• takarékszövetkezeti dolgozók	
• Arany János utca	
• óvodai, iskolai, konyhai	Virág Szilvia
alkalmazottak – kb. 25-30 fő	
• Petőfi Sándor utca	Varga Nóra
• Jókai Mór utca	
• Damjanich János utca	Bige Mária
• Klapka György utca	
• Dózsa György utca	
• Bocskai István utca	
• Rákóczi Ferenc utca	Zsoldos Judit
• Árpád utca	
• Ady Endre utca	
• Ságvári Endre utca	Schandl Eszter
• József Attila utca	
• Árpád utca	
• Nagy Sándor utca	Rácz Enikő
• Árpád utca	
• Kossuth utca	
• Tó utca	
• Kossuth utca	Fazekas Réka
• Béke utca	
• Kossuth utca	Böszörményi Krisztina
• Kossuth utca	Peternics Andrea
• Kossuth utca	Vasas Xenodiké

A kutatás módszertani alapjaiban bemutatott kérdőívet követve elemzem a kapott válaszok összesítéséből képzett adatsorokat. A *gyakorlati* adatok magukban is értékesek, de a legfontosabb függő változókat belevéve *keresztáblázatokat* is képeztünk – az *iskolai végzettség*, a *nem* és a *településen való éles időtartama* alapján. Először a magukban is elemzésre alkalmas, fontos adatokat emelem ki, helyenként diagramos megjelenítés-sel értékelve az eredmények érdekességét, a további szakaszokban is

fontosnak vélt tényadatokat. Majd minden kérdésnél/változónál annak három másik ténnyel való összefüggését értékelem – a fenti három változóval képzett keresztábrák eredményeiből. Hasonlóan a kiemelt szereplőkre térek rá, folyamatosan megjegyezve a csak vélhető, de nagy bizonyossággal teljesülő összefüggéseket.

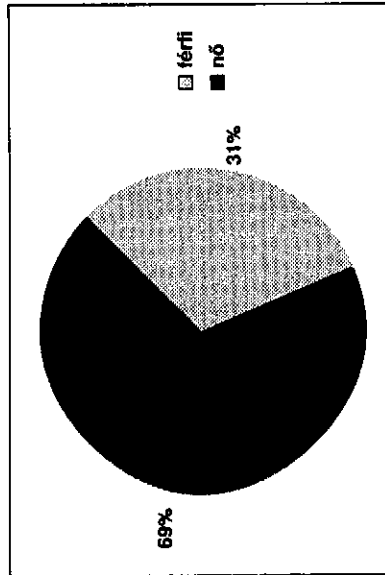
A minta jellemzői

Itt tehát az első 5 kérdés csoportjának elemzése következik.

Nemek és életkorok szerinti összetétel

Az összesen 135 sikeresen lekérdezett háztartás egy-egy képviselője adta a válaszokat: ennek alapján megállapítható, hogy 42/93 fős, azaz 31,1/68,9%-os a válaszadók aránya női túlnyomó, több mint kétszeres többséggel. Ebből az adatból legföljebb azt a nem is következtetést, hanem indoklást lehet tenni, hogy az egyes intézményekben elért dolgozók többsége nő, az otthon elérhető – idős vagy éppen lévő, esetleg otthonában dolgozó – személyek is többségében nők.

1. diagram A válaszolók körének nem szerinti megoszlása

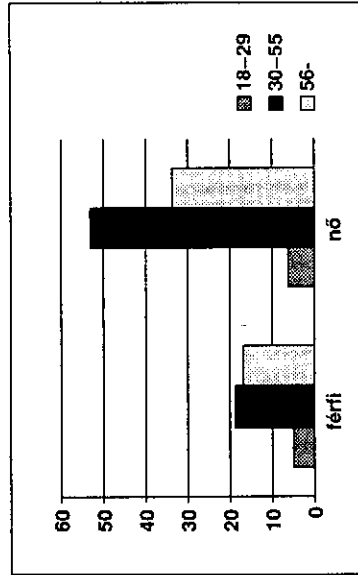

Érdekesebb és odafigyelésre méltóbb eredmény született az életkori kategóriák szerinti megoszlásból: 10% alatti a fiatal felnőttek aránya (11 fő), több mint 50% a középkorúaké (72 fő) és 38% körüli az 56 felettieké (51). Persze az eredmény a szülőfalujuktól távol, más településen tanuló vagy

dolgozó fiatalok miatt is adódhatott, de mégis elgondolkodtató, hogy a fiatalok/idősebbek 10/90%-os aránya milyen meghatározó feltételeket ró a későbbi települési életre, az esetleges művelődési aktivitásra. Hozzá kell tenni azt is, hogy a tanulás és az ingázás sem biztos, hogy kedvező „véget ér” a faluban maradás szempontjából: az elvándorlás egyre nagyobb.

Ha a nemeket az életkori kategóriákkal vetjük össze, tapasztalható, hogy minden kategóriában a nők vannak többen, főleg a 30–55 év közöttieknél (csaknem háromszor annyian). Magas az idős nők aránya is a férfiakéhoz képest (duplája).

2. diagram Nemek és életkori kategóriák

Iskolai végzettség

Legmagasabb arányt képviselnek a nyolc általánost végzettek: 30,4%, 41 fő. Majd az érettségizettek következnek 20,7%-kal (28 fő). Valamivel többen vannak a szakmunkások, mint a diplomások (20,7%/19,3%). 11,9%-os az alapképzésen sem végzettség aránya 16 fővel. Ez az eredmény az életkori megoszlásból is következik. Nem lehet említetlenül hagyni a több mint 1/10-es 8 osztályt sem végzettség arányát.

Foglalkozási kategóriák megoszlása

A megkérdezettek között rengeteg a nyugdíjas: az 55 fő (40,7%) rögtön szembetűnő. Ez is következik a településnek a válaszolók arányában is mutatózó előregedő tulajdonságából. 24,4%-ot képviselnek a szellemi foglalkozásúak, utánuk még a 12,6%-os, fizikai munkások adta arány emlíendő. Vezetők, tanulók és munkanélüliek (!) vannak a legkevesebben

a megkérdozettek körében. A nők körében magasabb a szellemi beosztottak száma – ehhez magasabb végzettség is társul –, és ismét látszik az idős, nyugdíjas nők magas aránya, alacsony iskolai végzettséggel párosulva. 4 közmunkás is szerepel a mintában.

A településen való állandó lakhely

60%, azaz 81 fő születési helye Körösszegapáti. Ez az idősök többségéből is érthető. Még mintegy 1/4-e a mintának több mint 10 éve ott él. 6% körüli a nem állandó lakosok aránya és a nemrég oda költözőké. A bevándorlás csekély hajlandóságát is mutatja, hogy mindössze két fő „új” lakos van a tényleges mintában. Főleg a nők körében magas a születéstől fogva ott élés – az idős nők arányából is származtatható. Az ideiglenesen ott tartózkodók azonban – valószínűleg munkavégzés céljából – 7:1 arányban férfiak. Az iskolai végzettség alacsony voltához illeszkedik a településen való főtsgyökeresség: a rég ott élők általában alacsony képzettségűek, a magasabb végzettségűek mobilabbak – így a nemrég körösszegapátiak közé tartoznak.

Részvétel a közművelődési tevékenységekben és jelenlét azok intézményeiben

A 6., 7., 8. kérdések változói ezekre adnak választ.

Szabadidős művelődési tevékenységek gyakorisága

Megnyugtatónak tűnik, hogy olvasni a 135 fő közül csaknem 70%, 91 fő naponta szokott. A csak havonta olvasók helyett azonban a ritkán vagy soha nem olvasók szerepelnek a második helyen 17,8%-kal, 24 fős képviseléssel. Ez az előző, biztató eredmény ellentételezése. Ha bizonyítékot keresünk a magas mindennapos olvasásra, a könyvtárlátogatás nem jó módszer erre: 71,9%, vagyis 97 fő (!) ritkán vagy egyáltalán nem jár oda! Az olvasás tárgya feltehetően tehát háztartáson belül hozzáférhető könyv, ismeretszerzés céljából kézbe vett dokumentum, okirat, levél, és persze sajtótermék inkább. Ez az adat a nemektől nem függ meghatározóan. Érdekes viszont, ahogy összefügg a végzettséggel: az alapfokon képzettek még eggyel nagyobb számban (25-en) vallották magukat mindennapos olvasónak, mint a diplomások (24-en). Az egyáltalán nem olvasók körében viszont nem található diplomást végzettestet viszont annál inkább (12-t).

A rádióhallgatással is hasonló a helyzet: még nagyobb a mindennapos használat aránya – 75,6%, 102 fő –, de 10% fölötti a nem rádiózóké. Ismét a nők aránya mutatkozik kiugróan, néhol többszörösnek. Rádióhall-

gatásban is a nyolc osztályt végzettek vezetnek, az érettségizettek követik őket. A 100%-ból 1/4-et, illetve kb. 19%-ot képviselnek. A nem rádiózók csaknem 40%-a szintén általános iskolát végzett. Általánosan elmondható, hogy mindenhon magas a rádióhallgatás.

A *tévé nézést* illetően várható eredmény született: ennek a tevékenységnek a végzése a leggyakoribb, 93,3%-os a mindennapos kategóriában. Alig van, aki nem néz tévét: 4 fő, azaz 3% vallotta ezt. A passzív szabadidő-elöltést igazolja ez; és ha hozzánézzük a szórakozóhelyek, művelődési színterek gyakoriságát és színvonalát, akkor azok nemléte mintegy maga után vonja ezt a tényt is. A televízió használatánál az egyik legszembetűnőbb a női többség. Ha a képzettség tükrében vizsgáljuk: azzal fordított arányban növekszik a tévézés gyakorisága, bár nem pontosan. Az általános iskolai bizonyítványt szerzettek néznek a legtöbben tévét minden nap (37-en), utánuk viszont szinte egyenlő az érettségizett és a diplomás tévézők száma (27, illetve 24 fő). A még alacsonyabbban iskolázottak, illetve a szakmunkások vélhetően a munkavégzéssel töltött idő tartamának hosszabb volta miatt nem nézik olyan gyakran a televíziót.

Érintettük a *szórakozást*: valószínűleg a lehetőségek gyér mivolta hozza, hogy 65,2% szinte soha nem kapcsolódik ki ilyen formában. (Az idősök magas hányada is befolyásoló tényező.) Kevesebben havonta, még kevesebben hetente, végül kevesebb, mint 6% minden nap szórakozik. A nők szórakozási aránya a nemek megoszlásából következően magasabb, hozzáteendő, hogy nem arányos a nők-férfiak választói arányával – ilyen értelemben a férfiak javára. A nyolc osztályt végzettek körében a legnagyobb a nem szórakozók száma – 32 a 41-ből –, majd a szakmunkásoké – 22 a 26-ból. A magasabban végzettek gyakrabban szórakoznak.

6. táblázat Részvétel a helyi közművelődési programokon és a közéletben

	Fő	Százalék
Minden nap	11	8,1
Hetente	18	13,3
Havonta	52	38,5
Ritkábban/soha	54	40,0
Összesen	135	100,0

Barátokhoz, rokonokhoz túlnyomórészt hetente látogatnak a minta válaszolói: 60 fő, azaz 44,4% ezt felelte. A többi kategória megoszlása hasonló.

Már aktívabb időöltést jelent, hogy a *helyi közművelődési programokon és a közéletben* milyen gyakran vesznek részt a megkérdettek (6. táblázat). Jelen témánál elengedhetetlen és sajná-

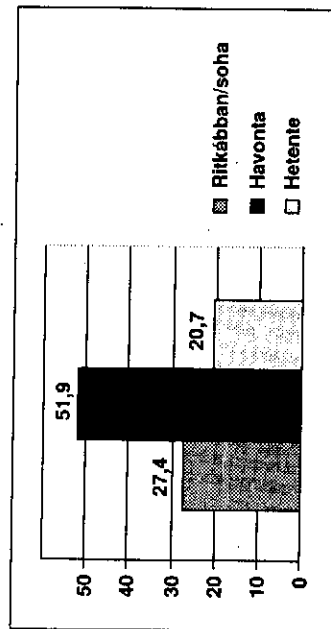
latos eredmény is, hogy 40%, 54 fő ritkán vagy soha nem vesz részt ilyen megmozdulásokon. A következő nagy arány, 38,5% is csak havonta; hetente 13,3%, naponta csak szűken 8%. A nők többsége itt is áll. Az iskolázott-

sággal való összefüggés a várt eredményeket hozta: az általános iskolát végzettek több mint fele (21:41) nem aktív egyáltalán. Ahogy magasabb lesz a végzettség, úgy nő a részvételi hajlandóság is a kategóriákban. A diplomások viszont főleg havonta járnak el. Itt már vizsgálódó a lokálpatriotizmus köznevelésére is: szomorú, hogy sokan az innen származás dacára sem járnak efféle programokra (33-an a 81-ből). A rövidebb ideje itt élőknek ez még nagyobb arányt ad (több mint felét), az alig néhány éve itt élők azonban – talán fiatalabb életkoruknak is köszönhetően – nem olyan passzívak, bár a leggyakoribb a nemrészvétel a körükben is.

Az intézmények látogatásának rendszeressége

Művelődési házba alapvetően sokan járnak a megkérdezettek közül: 3/4-ük jár, 1/4-ük ritkán vagy soha. Kb. a minta fele (51,9%, 70 fő) azonban csak havonta látogat el oda – ez már kedvezőtlen adat. Közülük is a nők járnak jóval többen (a kétszerestől is magasabb arányban). Ha az iskolai végzettséggel való kapcsolatra kérdezzük: az alapfokon és alatta iskolázottak fele egyáltalán nem jár a művelődési otthonba; a középfokon iskolázottaknál már jobb az arány (10% körüli csak); a diplomásoknál csak 1 fő nyilatkozott úgy, hogy szinte soha nem jár a művelődési házba, és ők összeségében is gyakrabban járnak oda. A szám szerinti legtöbb eljáró érettségizett: 19 fő.

3. diagram A művelődési ház látogatottsága

Legyen óshonos vagy kevésbé rég közszegepáti lakos, általában a legjellemzőbb a havi rendszerességű művelődési ház-látogatás. Az eredményt a jelenlegi programgyakorlatok is előidézte.

A könyvtárba járást már említettük: kevesebb 10%-nál azok aránya, akik heti rendszerességgel megfordulnak ott. A többség egyáltalán nem.

Táncos helyre sem nagyon járnak az itt lakók: sokan idősek, helyben ez nem elérhető.

Mozilátogatás ügyében hasonló indokok szolgáltatják a hatalmas arányt az egyáltalán nem mozizók körében: 83,7%, vagyis 113 fő a 135-ből szinte soha nem megy filmszínházba. Ebből 38-an általános iskolát végzettek, 24-en szakmunkások, 20-an érettségizettek, 16-an végzettséggel nem rendelkezők, 15-en diplomások. Egyik kategória sem bír gyakori mozilátogatókkal.

Színházba sem jár az itteniek nagy része: 81,5%, 110 fő mondta ezt. Ez az adat azért is elkésztő, mert – a mozihiánnyal ellentétben – bár nem gyakran, de a kb. 180 főt befogadni képes színházteremben szokott lenni előadás. Havonta többen látogatják, mint a mozi! A kedvezőtlen eredményeket a képzetlenség és az általánost végzettség befolyásolják leginkább: a magasabb iskolázottak jóval, többszörös gyakorisággal járnak színházi előadásra.

Értenembe, pizzériába sem jár a nagy többség: 91-en – 67,4% – szinte soha. Havonta azonban közel 30%, hetente kevesebb mint 4%.

Települési programokra általában havonta járnak: 55-en ezt felelték. Közel ehhez, 48-an pedig hetente megjelennek valamely ilyen rendezvényen. 32-en viszont szinte egyáltalán nem. A nemek szerint itt sincs meglepő adat; a végzettség itt is az előzőekhez igazodik: a képzetlenség mintegy fele, a nyolc osztályt végzettség mintegy harmada vesz részt a leggyakrabban, majd az érettségivel rendelkezők, aztán a szakmunkás bizonyítványt szerzők vesznek részt a települési programokon. Leggyakrabban a szülők, a legkevesebben a fiatalok, de az elég régen – 10 évtől hosszabb ideje – itt élők sem maradnak le nagyon. A kevesebb időtartamot itt töltötték általában havi rendszerességgel járnak ilyen rendezvényekre.

Más szabadidős programok tekintetében alig-alig kaptunk értékelhető válaszokat: eleve kb. 46% nem adott megfelelő adatot. Következhet ez abból, hogy nem is ismerhetnek sok másféle lehetőséget a településen. Mégis: a legtöbben (19,3%) a sportot említették, majd az előadásokat (17%). Említhető még a szórakozás 10%-a, vagy egyéb (7%). 2-3 fő jegyezte meg az internetezést, a kézműves foglalkozást, a kirándulást. A világháló használatára vonatkozó eredmény „túlrereztelt” az átlagos eredményt... A programokat itt is főleg nőktől hallhattuk. Az alacsony végzettségűek adták a legtöbb értelmezésre alkalmatlan feleletet, több mint fele arányban részvételüket nézve. Az ő körükben inkább a sport, a szórakozás fordult elő. A szakmunkásoknál már színesebb a skála: egyedül az internetezés és

a kézműves foglalkozás nem talált érdeklődőre. Az érettségizők szinte minden programlehetőségben részt vesznek. A diplomásoknál is a sport és az előadás a leggyakoribb (8-an, ill. 10-en említették), viszont kevesebbet szórakoznak a helyi lehetőségeket kihasználva.

Vélemények és megelégedettség az egyes intézmények kapcsán

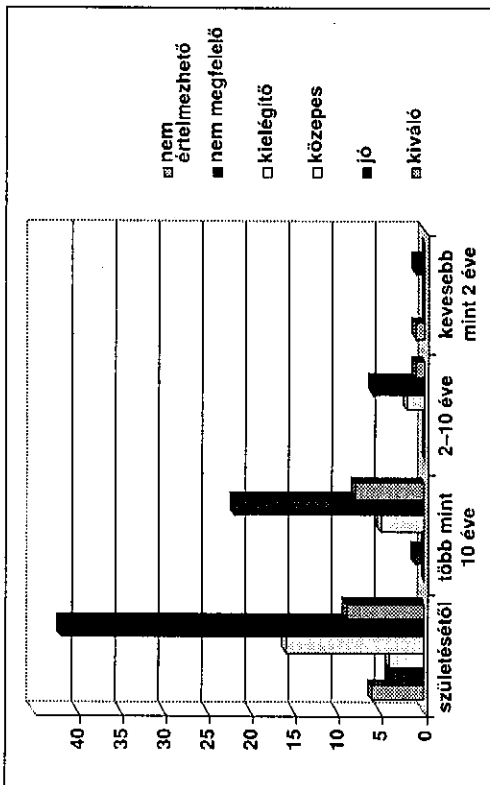
A 9. és 10. kérdések változóí ezekre adnak választ.

A helyi szervezetek és intézmények tevékenysége

Ha érdemjegyet kellett volna adni, az 1-től 5-ig terjedő skálán a többség 4-es adott volna az önkormányzat munkájára: a válaszolók közel fele (48,9%) így értékelte. Ez magában kedvező adat. Szélsőségesebb – kiváló és kielégítő – minősítést 10,4-10,4%-ban adtak, közepeset 25,9%-ban, elégtelent 2,2% adott. A nők általában jobbra értékelték a vezetést, a kiváló minősítéssel azonban óvatosan bántak a férfiakhoz mért arány szerint (ugyanúgy 7-7 fő adta ezt a választ, holott a férfiak kevesebb mint a fele annyian válaszoltak). Az iskolai végzettség szerinti megoszlásban is általában a jó minősítés fordul elő leggyakrabban, az eredmények nem mutatnak nagy szóródást. Az érettségivel bírók vannak a leginkább megelégedve a vezetéssel: 28-ukból 5-en kiválóan találják a falu irányítás munkáját. A születéstől a településen élők és a később betelepültek között nincs számottevő eltérés a faluvezetésről való vélekedés szerint, viszont a régebben itt élők valamivel borúlátóbbak ebben a kérdésben.

A kisebbségi önkormányzat még nagyobb arányban jó osztályzatot kapott: 57% szerint. Nagyobb a kiválóra értékelők aránya is – 14,1% –, egyre kisebb a kevésbé megelégedettek aránya, viszont a teljesen elítélők aránya magasabb, mint a települési önkormányzat esetén – 3,7%. Az általános megelégedettség a dokumentumelemzés fázisában is kirajzolódott. Egyértelmű minden iskolai végzettség tükrében vizsgálva az általános jó minősítés. Talán a közéletben való aktívabb szereplés is okozhatja, hogy a diplomások rossz értékelést (1-es, 2-es osztályzatot) egyáltalán nem adtak. Közepesre is csak 2-en értékelték a munkát (24 közül). A magasabb előfordulás és a realitás látás is vezethetett oda, hogy a kisebbségi önkormányzatot a születésüktől fogva közszegegypátiak szórta értékekkel illeték – maradvány ezzel együtt a több mint 50%-os jó minősítésnél. Aki nem a település állandó lakosa, csakis jó és kiváló értékeket adott meg – utalhat ez a mostanában egyre fejlődő és törekvő hozzáállással dolgozó kisebbségi vezetésre, hiszen a nemrég érkezettek ezt tapasztalták főleg.

4. diagram A településen való lakhely és a kisebbségi önkormányzatról alkotott vélemény kapcsolata

Az általános iskola színvonalát szintén a jó minősítés túlnyomó aránya jellemzi: 63% szerint ilyen. Majd a kiváló következik 14,1%-kal, aztán a közepes 11,9%-kal, végül a kielégítő 3-mal és 0,7-tel a nem megfelelő (1 fő állítása). Az elhangzott véleményekkel összecseng jelen eredmény: többünknek számos esetben elmondták, hogy a továbbtanuláskor is minden intézményben megállják a helyüket a közszegegypáti diákok. A női lakosok még jobbra ítélik arányában az iskola működését. A legmagasabb képzett a legszínvonalasabbnak tartják az iskolát – következik ez az ottani munkavégzésből, a személyes kötődésből és a nem látható, szívvel-lelkel végzett háttér munkából is. Az alacsony képzettségűnél a leggyakoribb a jó minősítés – lehet okként felfogni az idősek ebben a kategóriában való nagy előfordulását, akik hálásak az oktatásért, csodálják a gyerekek fejlődését. Függetlenül a régóta vagy csak a közelmúltól minden megkérdészt.

A művelődési házról mint az ÁMK részéről szóló vélemények már színesebb adatsort mutatnak. Itt is a jó minősítés a leggyakoribb (36,3%), de a közepes is közelít hozzá (26,7%), majd a nem megfelelő követi (10,4%). Majdnem ugyanannyian vélik kielégítőnek, mint kiválónak (9,6 és 8,1%). A havi rendszerességgel történő látogatás is okozhatja az eltéréseket. Az

iskolai végzettség az előzőhöz igazodva befolyásol, a településen való élés időtartama pedig csak a szóródásban téríti el az eredményeket: az összességében mondott vélemények szerint a közepes-jó síkon helyezhető el a művelődési ház értékelése.

Az olvasási szokásoknál már említett könyvtár szintén a jó osztályzatot kapta főként (38,5%). Jelenlétüknek vehető a nem megfelelőnek bélyegzés aránya: 7,4%. Általában véve tehát nem olyan kedvező a megítélés, mint az előbbi intézmények esetén. Csaknem a _ része a megkérdezetteknek nem is jár könyvtárba. A nőket a férfiakkal összehasonlítva: kedvezőtlenebbül vélekednek a nők – ez eredhet az ő általuk mutatott nagyobb hajlandóság révén tapasztaltakból, esetleg a gyermeknevelés során szükséges, iskolai élethez kapcsolódó tevékenység érezhető hiányosságaiból. Érdekes, hogy egyre jobb értékelést ad, akinek magasabb az iskolai végzettsége – ez is a fent már említett ismeretekből, a „jobb belátás”-ból is származhat. Itt egyértelmű, hogy a régebben itt élők jobbnak találják a könyvtári gyűjteményt – talán az összehasonlíthatóság hiánya miatt is. Ezen kérdéseknél is igen nagy előfordulással szerepel nem értékelhető adat.

A települési lehetőségekről, szolgáltatásokról

Mint folyamatot, kellett, hogy értékeljék a helyi oktatást a válaszolók. 83-an, több mint 60%-ban jónak tartják az oktatást. Közepes és jó szerepel még számottevően (10% fölött), a rossz értékek szinte elenyészők. A szakmunkás végzettségük körében a legnagyobb a jó minősítés, ami egyébként is jellemző az egész mintára, általában iskolázottságtól függetlenül. A diplomások sokrétűbben értékelnek, de csak 1-2 fő képviselőben. Kiváló-nak az itt születettek tartják az oktatást csaknem 15%-ban (kb. kétszerese a valamivel rövidebb ideje itt élőkének), viszont jóra kevesebben ítélik, mint a 10 évtől régebben itt élők (60,5 és 68,5%).

A románnyelv-oktatás ezen belül szintén a jó minősítést kapta a legnagyobb arányban: 55,6%-ot ért el ez az érték. Itt 1/5 részben a kiváló érték is helyet kapott; ezekhez képest a közepes, kielégítő és nem megfelelő vélemény elenyésző. Az elmondottak is igazolják a kapott eredményt: minden gyerek tanulja a román nyelvet, magas szintű a szakmai felkészültség oktatására: az iskola elhivatott pedagógusai szívükön viselik a kultúramegőrzést és egyhangúlag a jó nyelvvoktatást mutatja – az alacsonyabb képzettségűekkel szemben magasabb értékelést adtak. A legjobb vélemény a régóta, de nem születésüktől fogva itt élők között van a románoktól. Közrejátszik ebben esetleg, hogy a középkorúak, a fiatalabbak látják főleg az oktatás folyamatát, az „őslakos” idősök nem állítottak egyértelmű véleményt olyan nagy mértékben.

Kulturális lehetőségek terén igen szőrt eredményeket kaptunk az alkotott véleményt nézve: a közepes minősítés a leggyakoribb – 49 főtől –, 32-től a jó, 21-től a nem megfelelő, 28-tól a kielégítő, mindössze 6-tól a kiváló. Látható a kultúraapólasban az iskola kedvezőbb és egyértelműbb helyzete (pl. a nyelvoktatás révén) a közművelődés ellenében: a mindenféle művelődési programot összességében magába foglaló lehetőségek ezek szerint nem az elvárt szinten léteznek. Minden szintű iskolai végzettség esetén a közepes megítélés a domináns. A településen való lakás sem torzít sokat az általános eredményen.

7. táblázat

A kulturális lehetőségekről alkotott vélemény

	fő	százalék
Nem értelmezhető	9	6,7
Nem megfelelő	21	15,6
Kielégítő	18	13,3
Közepes	49	36,3
Jó	32	23,7
Kiváló	6	4,4
Összesen	135	100,0

A sportlehetőségeket egyesek nem megfelelőnek titulálják a megkérdezettek: a 19,3%-os kapott arány a szabadidő-eltöltésben maga után vonja a kedvezőtlen véleményt – szívesen fogadnának több lehetőséget a testkultúra ápolására, ennek hiányában 31,1% elmarasztalja a helyzetet. Jónak, kiváló-nak csak néhányan vélik a lehetőségeket. A nemek

megoszlása szerint a férfiak jövőbeli magasabb érdeklődése mutatkozik. Talán a rég emlékei is mondatták a településen születettekkel, hogy nem megfelelő szinten működik a sportolási lehetőség: csaknem 30% nem vagy épphogy megfelelőnek tartja.

Összességében véve több mint a válaszadók fele jónak tartja a szolgáltatások elérhetőségét szintjét: 70-en mondták ezt a 135-ből. És a kiváló vélemény is valamivel több mint 1/4-es arányú: 34 fő. Leolvasható ebből, hogy egy ilyen településen az elképzelhetőnek tartott szolgáltatások hozzáférhetőségéért mindent megtesznek, a lakosság sem vár többet általában. A rég itt élők még elégedettebbek – talán a megszokás, a lehetőségek szűkösségének természetesként való megélése is hozzásegít ehhez. A magasabb képzettségűek igényei sem hivatkoznak, bár a jó megítélés túlsúlya mellett kíváncsi az érdeklődés értékeltek ezt a tényt, mint a kevésbé iskolázottak.

Az orvosi ellátás és az egyéb szociális ellátás a legtöbbek szerint (50-60%-ban) jó. Az idős nők szőrtabb véleményére lehet következtetni, általában azonban a megfelelő idősgondozás mondatta a jó véleményt. Tendencia, hogy a vélhetően tájékozottabb és nagyobb elvárással rendelkező magasabb képzettségű irányban csökken a kedvező megítélés dominanciája.

A román közművelődés fontossága és a jövőt illető igények

A téma talán legfontosabb területe az utolsó kérdéscsoportra (11., 12. 13. + 1. kérdések) adott válaszok értékelése alapján rajzolódik ki: a jövőben kialakítandó román közművelődési központ helyállása, létjogosultsága függhet az előzetesen kialakult és megtudott vélekedésektől.

A román közművelődési központ lehetséges feladatairól

Mint ahogy az a *nyelvboktatósról* alkotott véleménynek is velejárója, a többség – 57% – kiemelten fontosnak is tartja, nem csak jónak. Több mint 80% tartozik együtt véve abba a körbe, amelynek tagjai hangsúlyozottan fontosnak ítélik meg. Nemek közti eltérés nem nagyon tapasztalható; az iskolai végzettség emelkedésének irányában viszont az egyre növekvő nem-csak arány, de maga a szám is tapasztalható a fontosságot tekintve.

8. táblázat

Magasabb iskolai végzettség – magasabb nyelvoktatási igény

képzetlen	6	13	7	7	7	34
8 osztályt végzett		18	14	17	21	77
szakmunkás			26	28	24	135
érettiségtel						
diplomás						
összesen	Igen fontos	Kiemelten fontos	Összesen			

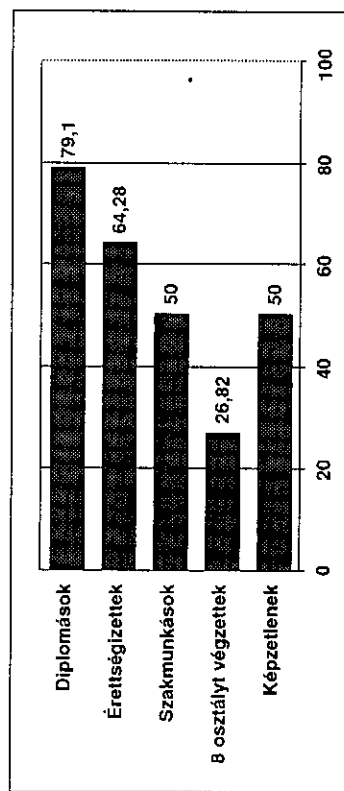
Érdekes, hogy azok tartják kiemelten fontosnak főleg, akik vagy születésüktől fogva apátiák, vagy alig egy rövid ideje élnek ott.

Az irodalom- és tárgyismerkönyvtárak, kölcsönözhetőség megítélése körülbelül illeszkedik a 40%-os románsághoz: feltehetően ők tartják igen vagy kiemelten fontosnak ezt: 36 és 37%. Az iskolai végzettség emelkedése itt is együtt jár a román irodalom gyűjtésére való nagyobb igénnyel és elvárással. Itt még érthetőbb, ha a románt oktató értelmiségre gondolunk. Érdekes, hogy a nem túl hosszú ideje itt élők találják arányában a legfontosabbnak ezt a feladatot: több mint 50%-uk nagyon értékes tevékenységként vélekedik róla. Hasonlóan fontosnak, szinte egyező százalékokban igen fontosnak ítélik meg az eszközgyűjtést, az emlékek bemutatását. A nők érzékenyebbek erre, fontosabbnak ítélik valamivel. Az iskolai végzettség szerinti fontosabbnak tartás itt is a képzettebbek javára dől el. A nem-

rég betelepültek, vélhetően tehát nem minden esetben román származásúak legalább annyira igényt tartanak arra a rég itteniekkel szemben, hogy megismerhessék a román kultúra árávi dolgait.

A román kultúra és hagyományok őrzését és bemutatását a túlnyomó többség igen vagy kiemelten fontosnak találja ezt az egyik legközpontibb dolgot a román közművelődésben: 34,45% és 48,5%. Szám szerinti emelkedést mutat itt is a képzettek magasabb szintű érdeklődése és erre való igénye: a középfok alatt képzetteknek kevesebb mint fele, a magasabban képzetteknek 64 (érettek), illetve mintegy 80%-a (diplomások) kiemelten fontos tevékenységnek tartja.

5. diagram Emelkedő képzettség – emelkedő érdeklődés a román kultúra iránt (%)

Minden csoportban jelentős az igény a hagyományőrző megmozdulásokra a településen eltöltött idő szerinti kategóriákban.

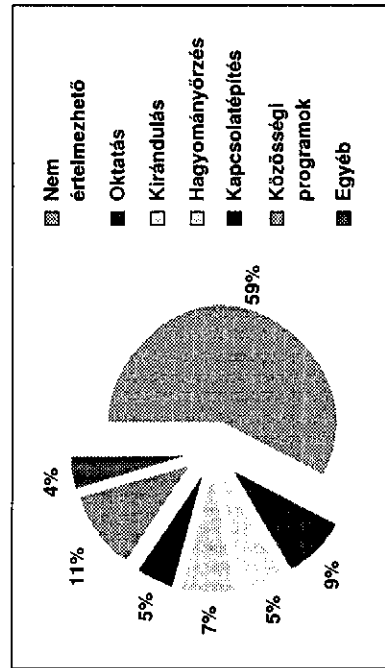
A román kisebbségű településekkel való kapcsolattartás terén nagyon biztató eredményt kaptunk: a kiemelten fontosnak tartók 61,5%-os aránya bőven meghaladja az összes többi vélekedését, magában is kiemelkedő. A település lakossága ebben a kérdésben mutatja az egyik legnagyobb egyetértést. Ennél a pontnál a férfiak helyeztek arányban még inkább. A diplomával rendelkezők itt is kiemelt arányt képviselnek a kiemelten fontos tevékenységeként kezelők körében: csaknem 100%-ban így vélekednek. A magasabb iskolázottság valószínűsíthetően az efféle kapcsolati típus használatának tudatát és nagyobb mértékű elismerését hozza magával. Alakíthatja az eredményt az is, hogy általában az értelmiség az, aki aktívabban részesül a testvér települési kapcsolatok ápolásának. Talán a finanszírozás szerepvállalója a testvér települési kapcsolatok ápolásának. Talán a finanszírozás szerepvállalója a testvér települési kapcsolatok ápolásának.

talabb életkori háttér lehet, ami azt az eredményt produkálta a nemrég ideköltözötteknél, hogy ők még a régebben itt élőkötől is fontosabbnak tartják ezt a tevékenységet – szinte egyöntetű véleményről. (Kissé torzíthatja a nem hosszú ideje apátiák véleményét, hogy közülük feltehetően a településsel nagyban elégedettek válaszoltak, és összességében is kevesebb volt az ebbe a csoportba tartozó válaszoló.)

Programok, amelyek elvártak a leendő közművelődési központtól

Kiolvasható, hogy az újdonság, a szokatlanosság és az előzetes ismeretek hiánya miatt a 135 válaszadóból 78 nem adott értelmezhető választ arra a kérdésre, hogy milyen programnak örülne a művelődési otthonban a jövőben. A maradékból a legtöbben, 15-en a közösségi rendezvényeket vennék szívesen. Ezután rögtön megjelenik a munkaerő-piaci igényekre kívánt válaszadás: *oktatásban* vennének részt 12-en. A *hagyományörzés* (csak) ezután következik, majd a néhány kirándulást, *kapcsolatépítést* és más említőt. Érdekes lehet, hogy az előzőekkel összevetve nem kapunk olyan meggyőző eredményeket a kapcsolattartás és a kiemelt hagyományörzés terén.

6. diagram Igényelt programok a leendő román közművelődési intézményben

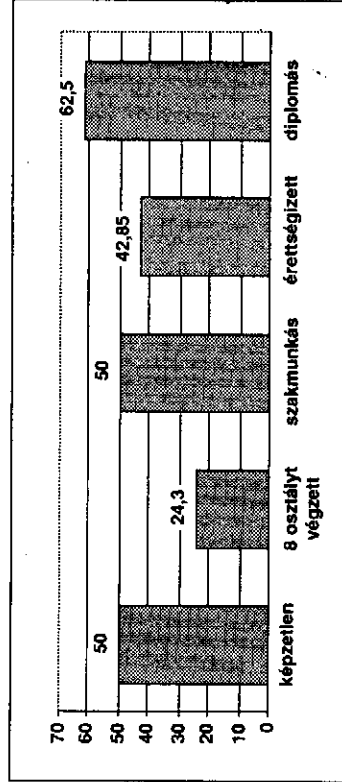

A tervezett román közművelődési központokról alkotott vélemények

A *románosság* ápolásában egyértelműen kiemelkedő szerepet tulajdonít a megvalósuló intézménynek a válaszolók 43%-a, összesen 58 fő. Jelentős a nagy mértékben fontosnak tartók részaránya is: 35,6% – 48 fő. Majd a kö-

zepesre értékelték 14,1%-a (19 fő) jön, végül a 3%-os (4 fő) csekély érdeklődők és az elutasítók 1,5%-kal (2-en). Ismét volt értékelhetetlen válasz: 4, azaz az esetek 3%-a. A település életéből való részvétel idejének hossza itt nem erős determináló – nagyjából egyeznek a vélemények az elengedhetetlennek tartott intézményről. A nemek szerinti megoszlás a férfiak-nők közti egyetértésről tanúskodik szintén; az iskolázottságtól való függés ebben a kérdésben a szélsőségesebb eredményeket a 8 osztályt sem végzeteknél, a szakmunkásoknál és a diplomásoknál adja esetleg: itt csak annyit a megjegyzendő, hogy eme két csoport tartja a legkiemelkedőbben fontosnak az intézménynek a románosság megőrzésében vállalható szerepét.

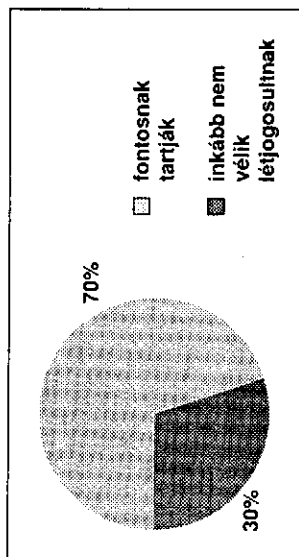
7. diagram Vélemény a románosságápolás fontosságáról a tervezett román közművelődési központ vonatkozásában az iskolázottság függvényében (%)

A *román közművelődési központ lehetséges szerepe a település életében*
A lehetséges szerepet 40%-ban tartják nagymértékűnek. Ha óvatosan kivetítjük az egész lakosságra, azt mondhatjuk, hogy a lakosság több mint a fele igen magas óhajt mutat a központ létrejöttére – ha a fentihez hozzáadjuk a 23%-os kiemelkedőszerep-tulajdonítást (így tehát 63%-ot kapunk). A fennmaradó 27% sem tartja értelmetlennek a falu szempontjából egy román művelődési központ létrejöttét – csekély az elutasítás. Az iskolai végzettség anyagi-gyobb szerepűnek tartanak, mint férfi társaik. Az iskolai végzettség anyagi-ban befolyásoló, hogy ismét a felsőfokon képzettek vélekednek a legpozitívabban a központ létjogosultságáról: kb. 42% vallotta kiemelkedően jelentősnek közülük. A legszörnyebb az általános iskolai végzettségűek vélekedése. Talán a kisebb részvételi arány hozza ismét, hogy a rövidebb ide-

je apátí lakos túlnyomórészt kiemelt szerepet tulajdonít a román központnak. Ezt követi a nem születésűtől, de több mint egy évtizede a településhez kötődők véleménye a leendő intézmény falujukban betöltött szerepét illetően (a kiemelten támogatók 75 %-os, illetve 45 %-os arányban jelennek ezen két kategóriában).

8. diagram
A tervezett román közművelődési központ jelentőségének megítélése (%)

Összegzés

Kutatásunk ezen szakaszában mondhatni, fokozatosan próbáltunk közelíteni a leglényegesebb tényezők felé: a kérdőív egyes kérdéseivel a román közművelődési központ kialakításához szükséges keretfeltételekre, a velejáró tényezőkre, illetve az ezekről alkotott lakossági véleményekre kérdeztünk rá. Mivel a lakosok elmondása szerint már nem túl lényeges, ki a „román” és ki nem az, ezért inkább más tényezőkkal való összefüggéseket kerestünk: fontosabbnak tartottuk a Körszegapátiban állandó jelleggel lakás időtartamát, az iskolai végzettséget. Helyenként a nemek szerinti véleményeltérések is érdekeseek voltak. A várt eredmények születtek nagyjából a három tényező meghatározó jellegéből: a leginkább nagy érdeklődést és tenni akarást, a románságra való hangsúlyos odafigyelést a magasabb iskolázottak körében figyelhetjük meg. Nem marad el azonban sokkal ettől a csoporttól a fellelhetően gyermekeiket nevelő, mindennapijaik szerves részét a településen töltő középfokú végzettségűek pozitív vélekedése sem.

Nagyvonalakban kijelenthetjük, hogy kérdőívezésünk kiértékelése után sem vonható kétségbe a leendő közművelődési központ Körszegapátin-

ban való létjogosultsága: ha a közrejátszó tényeket és a valóban, konkrétan az erre irányuló kérdésekre adott feleleteket összegezve értékeljük, a lakosság segítőkész, aktív és érdeklődő hozzáállása jön ki végső eredményként. Amely tulajdonképpen a román intézmény létrehozásának létjelményese, a későbbi kutatási szakaszok és a megvalósítás elengedhetetlen feltétele; és nem kevésbé a későbbi sikeres működés eszköze.

Sugallják az eredmények ugyan a kultúra mostohagyermek-szerepét - hiszen az ilyen falvak mintájának megfelelő Apátiban is „fontosabb” feladatokat tartottnak elsődlegesebbnek (mint munkahelyteremtés, infrastruktúrafejlesztés stb.) -, ám az adatok rész-egész viszonya mégis reményre ad okot: a falubeliek felismerték, hogy a már meglévő román kisebbségi identitás kulturális értékeit nem szabad veszni hagyniuk. A megőrzés, fejlesztés, átadás fogalmait kell, hogy a legfontosabbak közé tartoznak ebben a közösségben, ahol talán maga a mai kihívásokra adandó válasz lehet a románság mint kultúra tisztelése és ápolása - amiben ez a település megtalálja az egyre fontosabbnak tekintett egyediséget, különlegességet. Úgy látszik, a szavakon túl a ténylegesen adott válaszokból képzett számadatok is magukért beszélnek, beigazolódnak.

Táblázatok és diagramok jegyzéke

Táblázatok jegyzéke

1. A vizsgált települések infrastruktúrája	20
2. A vizsgált települések gazdasági jellemzői	22
3. A vizsgált települések önkormányzatai	23-24
4. A vizsgált települések lakossága és kisebbségi arányai	26
5. A vizsgált települések vallási összetétele	28
6. A helyi közművelődési programokon és a közéletben való részvétel gyakorisága	53
7. A kulturális lehetőségekről alkotott vélemény	59
8. Magasabb iskolai végzettség – magasabb nyelvvoktatási igény	60

Diagramok jegyzéke

1. A válaszolók körének nem szerinti megoszlása	50
2. Nemek és életkori kategóriák	51
3. A művelődési ház látogatottsága	54
4. A településen való lakhely és a kisebbségi önkormányzatról alkotott vélemény kapcsolata	57
5. Emelkedő képzettség – emelkedő érdeklődés a román kultúra iránt	61
6. Igényelt programok a leendő román közművelődési intézményben	62
7. Vélemény a románosságpolás fontosságáról	63
8. A tervezett román közművelődési központ jelentőségének megítélése	64

Bibliográfia

- BABBIE, Earl (1998): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Bp., Bálasi Kiadó
- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat (2002): Beszámoló a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat 2002. évi nemzetközi kapcsolatairól és javaslat a 2003. évi terv elfogadására. Debrecen, Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
- HORJ, Viorel-DAVID, Gheorghe-LUKOVICS, András (2003): Román kulturális együttműködési program. = Megyei Hírmondó, márciusi szám
- JUHÁSZ, Erika (2003): Településszociológiai kutatási terv egy román közművelődési központ létesítésére. Debrecen, Debreceni Egyetem
- KOTLER, Philip (1993): Marketing management – elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés. Budapest, Műszaki Könyvkiadó
- KSH (2001): Hajdú-Bihar megye Statisztikai Évkönyve. Debrecen, KSH Hajdú-Bihar megyei Igazgatósága
- Önkormányzati adatok a vizsgált 12 település önkormányzatától
- SÜLI-ZAKAR, István (szerk.) (1998): Hajdú-Bihar megye Kézikönyve. [Magyarország Megyei Kézikönyvei sorozat, 8. kötet] Debrecen, Csiszér Bt. – CEBA Kiadó
- SZŐKE, János (2003): Közművelődési nap Körösszegapátiban. = Megyei Hírmondó, februári szám
- A települések ismertető anyagai

1. melléklet

Interjúvázlat

1. Kérjük mutatkozzon be (név, foglalkozás)!
2. Hogyan jellemezhető jelenlegi tevékenysége a településhez kapcsolódóan? Hogyan jellemezhető jelenlegi tevékenysége a román közművelődéshez kapcsolódóan?
3. Mi a véleménye a helyi oktatásról? Mi a véleménye a helybeli oktatókról? Mi a véleménye a helybeli oktatás feltételeiről?
4. Milyen igények vannak a településen és környékén a román nyelv oktatására? Mennyire tartja indokoltnak a román nyelv oktatását? Milyen formában tartja elképzelhetőnek (az iskolán belül vagy iskolarendszere-
ren kívül)? Milyenek ehhez a lehetőségek helyben?
5. Mi a véleménye a helyi könyvtárról? Hogyan lehetne bővíteni a könyvtári kapacitást (különösen a román nyelvű, illetve szerzőjű, illetve vonatkozó kötetekre)?
6. Milyen lehetőséget lát román néprajzi jellegű múzeum/muzeális kiállítóhely létesítésére? Milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a környék néprajzi emlékeinek összegyűjtésére, közkincsé tételére?
7. Milyen igények vannak román hagyományok ápolására (tánc, zene, kismesterségek stb.)? Milyen érdeklődésre tartanak ezek Ön szerint számot? Milyenek a jelenlegi lehetőségek és mely területek fejlesztendők?
8. Mi a véleménye a helyi médiáról? Mennyiben segítik ezek az információáramlást a településen belül és román lakossággal rendelkező települések között? Milyen újabb médiumokra lát igényt és érdeklődést? Milyen lehetőségeket lát ezek megvalósítására?
9. Milyennek látja a jelenlegi együttműködéseket a megyei román lakossággal rendelkező településekkel? Miben látja a fejlesztés szükségletét? Hogyan látja megvalósíthatónak a közös román kulturális programokat a térség településeivel? Mennyiben látja ezt kivitelezhetőnek a jelenlegi közlekedési feltételek között?

10. Jelenleg mennyire támogatja *Románia* a románnyelv- és hagyomány-
ápolást, valamint a román kulturális életet? Véleménye szerint mennyiben változna ez egy román közművelődési központ létrejöttével?
 11. Mennyire van létjogosultsága a településen egy román közművelődési központnak? Milyenek ehhez az adottságok? Milyen szakemberek és önkéntesek, lokálpatrióták stb. állnak rendelkezésre a központ és rendezvényei működtetéséhez?
 12. Milyen rendezvényeket, programokat és szolgáltatásokat tart fontosnak a román közművelődési központ lehetséges működésében? Milyen igényeket lát a település és környékének lakossága részéről? Mennyire kivitelezhetők ezek az elképzelések?
 13. Milyen egyéb megjegyzést, közlendőt lát fontosnak a tervezett román közművelődési központ kapcsán?
- + 1. Kikkel tartaná fontosnak ennek az interjúnak az elkészítését (név, foglalkozás)?

Köszönjük a közreműködését! Tájékoztatjuk, hogy előreláthatóan június második hetében a település lakosai körében kérdőíves felmérést készí-
tünk. Kérjük, hogy támogassa ezt a kezdeményezést, hogy minél többen kitöltsék a kérdőívet!

2. melléklet

Társadalmi és közművelődési térkép

kérdőív egy román közművelődési központ kialakításáról
Köröszegapátiban

Tisztelt lakosok!

A következő kérdőív megválaszolásával a településen tervezett román köz-
művelődési központ kialakításához kérjük a 18 éven felüli népesség segit-
ségét. A kérdőív megválaszolása önkéntes és névtelen, az adatokat bizal-
masan kezeljük, ezért is kérnénk, hogy őszintén válaszoljon. A kérdések
egyik részénél az előre megadott válaszok közül kell kiválasztani az Ön ál-
tal leginkább megfelelőnek tartottat, másik részüknél nyitott kérdésekre
kell saját szavaikkal kifejteni a véleményüket.

1. Neme:

- 1 - férfi
2 - nő

2. Betöltött életkora: év

3. Iskolai végzettsége:

- 1 - kevesebb, mint 8 osztály
2 - 8 osztály
3 - szakmunkás bizonyítvány
4 - érettségi
5 - diploma (főiskolai/egyetemi)

4. Foglalkozása:

- 1 - tanuló
2 - fizikai dolgozó
3 - őstermelő
4 - szellemi beosztott/alkalmazott
5 - vezető
6 - nyugdíjas
7 - háztartásbeli
8 - munkanélküli
9 - egyéb, éspedig:

5. Mióta él (állandó lakosként) a településen?

- 1 - születésétől
2 - több mint 10 éve, de nem születésétől
3 - 2-10 év közötti idő óta
4 - kevesebb mint 2 éve
5 - nem a település állandó lakosa

6. Szabadidejében milyen gyakran végzi a következő tevékenységeket?

	minden nap	hetente	havonta	ritkábban	vagy soha
a) (könyv-, újság-) olvasás	4	3	2	1	1
b) rádióhallgatás	4	3	2	1	1
c) televíziózás	4	3	2	1	1
d) szórakozás	4	3	2	1	1
e) barát- és/vagy rokonlátogatás	4	3	2	1	1
f) települési programokon/ közéletben részvétel	4	3	2	1	1

7. Milyen gyakran látogatja az alábbi intézményeket, programokat?

	gyakran (legalább havi 1-2 alkalom)	alkalmanként (kevesebb, mint 1 alkalom)	soha
a) művelődési ház	3	2	1
b) könyvtár	3	2	1
c) táncos hely	3	2	1
d) mozi	3	2	1
e) színház	3	2	1
f) étterem, pizzeria	3	2	1
g) települési program	3	2	1

8. Milyen tevékenységeket végezne szívesen a szabadidejében, amelyekre je-
lenleg nincs helyben lehetősége?

9. Mi a véleménye a helyi szervezetek és intézmények tevékenységéről?

	kiváló	jó	közepes	kielégítő	nem megfelelő
a) önkormányzat	5	4	3	2	1
b) kisebbségi önkormányzat	5	4	3	2	1
c) általános iskola	5	4	3	2	1
d) művelődési ház	5	4	3	2	1
e) könyvtár	5	4	3	2	1

10. Mi a véleménye az alábbi szolgáltatásokról, lehetőségekről a településen?

	kiváló	jó	közepes	kielégítő	nem megfelelő
a) oktatás	5	4	3	2	1
b) románnyelvoktatás	5	4	3	2	1
c) kulturális lehetőségek	5	4	3	2	1
d) sportlehetőségek	5	4	3	2	1
e) szolgáltatások (bolt, fodrász ...)	5	4	3	2	1
f) orvosi ellátás	5	4	3	2	1
g) szociális ellátás	5	4	3	2	1

11. A tervezett román közművelődési központ munkájában Ön szerint mennyire legyenek fontosak az alábbi feladatok?

	kiváló	jó	közepes	kielégítő	nem megfelelő
a) román nyelv oktatása	5	4	3	2	1
b) román irodalom (könyvek) beszerzése és kölcsönzése	5	4	3	2	1
c) román tárgyi értékek gyűjtése és bemutatása múzeumi formában	5	4	3	2	1
d) román kultúra (tánc, ének) őrzése és bemutatása	5	4	3	2	1
e) román hagyományok (népszokások, ételek) őrzése és ápolása	5	4	3	2	1
f) környező román kisebbséggel rendelkező településekkel (hazai és romániai) kapcsolataépítés	5	4	3	2	1

12. Milyen egyéb feladatokat, programokat vár a tervezett román közművelődési központtól?

.....

13. Véleménye szerint mennyiben járul hozzá a tervezett román közművelődési központ a román hagyományok és a kultúra ápolásához?

- 5 - jelentősen/kiemelkedően
- 4 - nagy mértékben
- 3 - közepesen
- 2 - kis mértékben
- 1 - egyáltalán nem

+ 1. Véleménye szerint mennyiben járul hozzá a tervezett román közművelődési központ a település fejlesztéséhez, lakosságmegetartó erejéhez?

- 5 - jelentősen/kiemelkedően
- 4 - nagy mértékben
- 3 - közepesen
- 2 - kis mértékben
- 1 - egyáltalán nem

Köszönjük közreműködését!

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Kiadványunkat a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium
Közművelődési Főosztálya támogatja.

Kiadványunkat
a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium
Közművelődési Főosztálya támogatja